

RXVI b

in - 4°

13

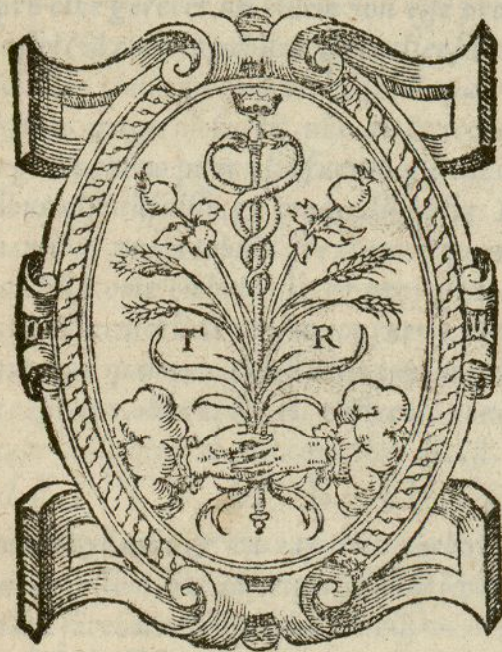
SORBONNE

R XVI b 13 in-40

M. T. CICERO
 nis pro A. Licinio
 Archia poeta Oratio,

*F. Syluij commentariis, Barthol. Latomi artificio
 Rhetorico, & Martini Boleri scholiis illustrata.
 Addita dispositione, item integra Paraphrasi in eandem
 Orationem per Philippum Melanchthonem.*

P A R I S I I S,

*Apud Thomam Richardum, sub Bibliis aureis,
 è regione collegij Remensis.*

I 5 5 2.

M. T. CICERO

in pro A. Licinio

Archis poeta Oratio

Oratio per T. Lucium M. Antonium
Abduca diffinitione, non integrat, et apparet in eadem
Ratione, et M. Antonii Politi illud
T. Lucii commentum, Basilii, Lucii, Antonii

PARISIIS

apud Thomam Richardum, sub Bibl. auct.
et regione collegii R. univers.

1552

ARGVMENTVM PER SYLVIV M.

Aulus Licinius Archias Antiochia natus, poeta Græcus, ingenij gloria præstabilis in Italiam venit, quæ tum Græcarum disciplinarum plena erat. itaq; hunc Tarentini, Rhegini, Locrenses & Neapolitani ciuitate donauerunt. Postea Romæ C. Mario & Q. Catulo c o s s. venit. Eum Luculli domum suam receperunt, quæ alij quoque viri clarissimi coluerunt. satis longo intervallo cū L. Lucullo Pratore in siciliam profectus est. Inde cum eodem Lucullo decedens venit Heracleā, quæ ciuitas cū pop. Ro. fœderata erat. adscribi se in eam ciuitatem voluit. Id quum per se, tum Luculli gratia ab Heracliensibus impetrauit. Postea Romana ciuitate syllani & Carbonis lege donatus est, quæ erat, vt ciues Romani essent, qui ex fœderatis ciuitatibus adscripti fuissent, si tum quum lex ferebatur, in Italia domicilium habuissent, & si l x. diebus apud prætorē professi essent. Hunc Archiā iam senē quidā nomine Gracchus accusauit, quod cū ciuis non esset, se pro ciue gereret. Eū ciuem non esse probauit, quod Heraclea adscriptus non esset (id enim in publicis Heracliensium tabulis scriptū esse negabat) quod domiciliū in Italia non habuerit, quod apud prætorē professus non sit, quod à Censoribus census nō fuerit. Hūc autē Cicero hac oratione defendit, quia eo præceptore primo puer vsus fuerat. Ostendit igitur eū in ciuitatem ab Heracliensibus adscitū fuisse, & credendū potius Lucullo & Heracliensibus id confirmentibus, quā tabulis, si extarent. quæ tamen bello Italico exusta fuerant. Domiciliū Romæ eū habuisse, & professum esse apud Prætorē Q. Metellū probat. Quod à censoribus census non fuerit, id purgat. cur tantopere Archia delectetur: quæ quum ex alijs studijs, tum maximè ex poeticis & voluptas & utilitas capiatur, abundè docet. Postremò concludit per enumerationem. Genus causæ iudiciale. status coniecturalis est.

ARGVMENTVM BART. LATO.

Marcus iunius syllanus & cn. papyrius carbo legē tulerant, vt ciuium numero essent, qui adscripti fuissent fœderatis ciuitatibus, si tum cū lex ferebatur, domiciliū habuissent in Italia, & l x. diebus apud Prætorē professi fuissent. Aulus Licinius Archias poeta & homo eruditus, cū ob ingenium & doctrinam multis præclaris viris Romæ charus esset, versareturque in domo & familia Lucullorum, authoritate & gratia L. Luculli, cum quo ex sicilia decedens, Heracleam venerat, impetrauit, vt in eam ciuitatem adscriberetur. Lege Papyria præsentem Lucullo adscriptus est. sed cū ipse in contubernio Luculli aliquādiu cū eodem Roma abfuisset, nec nomen eius inueniretur in tabulis censorum, delatus est à Graccho quodā quod se falsò pro ciue gereret. itaque causam apud prætorem dixit. Defensus est hac eleganti oratione à Tullio, magno doctorum hominum, & eorum qui li-

teris fauebant concursu. Nam & ciceroni charus erat ob ingenium atque eruditionem, & idem adolescens quondam in studiis Archia tanquam preceptore usus fuerat. Oratio iudicialis est, in tenui & subtili figura. Sed altius alicubi ascendit in commendatione personae, ubi locos communes de gloria, & animorum immortalitate attingit. status est qualitatis, An Archias sit ciuis. iudicatio coniecturalis, An in ciuitatem heraclienfium sit adscriptus. probatio sumitur à testimoniis, & coniecturis: & obiecta interim dissoluuntur. Demonstratio personae accedit extra causam, per quam ab artium humanitatis laudibus conficitur magna & præcipua pars confirmationis: hunc hominē, qui & populi Roma nomen scriptis & ingenio illustrarit, non solum repudiandum non esse, sed etiam si ciuis adscriptus non esset, tamen in ciuitatem adsciscendum fuisse.

Habet exordium oratio, deinde narrationem & confirmationem, admixta paucis refutatione, & mox excursu ad laudē personae accommodato: postremo perorationem.

Dispositio orationis pro Archia poeta, auth ore Philippo Melanchthone.

Initio *διεγγραμμένων* Exordii trademus, de reliqua oratione, & de causa postea dicturi sumus. Ac multas utilitates adfert ratio distribuendarū sententiarum, quæ hic utemur. primum enim voluntatē vniuscuiusque authoris is demum rectē adsequi poterit, qui seriem omnium sententiarum contemplabitur, & animaduertet quomodo inter se consentiant.

Deinde cū in alienis scriptis rationem coniungendi sententias animaduertimus, scribemus & ipsi magis coherentia. Plurimum itaque prodest hæc diligentia cōsiderandæ dispositionis in oratione, tum ad imitationē, tum etiam ad iudicandum. Nam etiam si nihil scripturi sumus, tamen hac ratione iudicandi de alienis scriptis, carere non possumus.

Locus exordii sumptus est ex communi loco, scilicet ex officio referendæ gratiæ. Nulla est autem efficacior ratio conciliandæ beneuolentiæ, quàm quæ ab honesto aut ab officio ducitur. Estq; hæc propositio, ex qua totū exordium nascitur, in prima periodo posita, Ego debeo Archiam tueri, vt referam ei gratiam. in secunda periodo sequitur *αἰτιολογία*, hoc est probatio huius sententiæ, Quia Archias adiuit hoc meum studium dicendi. Tertiò est addita cōclusio, Cū beneficio Archiæ aliis opē ferre possim, cōuenit vt ipsum quoq; defendam. Cū sententiæ ad hunc modum detractis ornamentis digeruntur, facillè postea est videre quæ ornamenta accedant. Prima periodus cōtinet incrementum: nam hæ cognatæ species ad vnā sententiam amplificandi causa referuntur, ingenium, exercitatio, ratio, id est, ars. in secunda periodo penè nullum est ornamentum: tantum fecit mentionem circumstantiæ, ne nimis breuis esset cō-

cunctio. Conclusio est facta enthymematis modo, & est repetitio duarum periodorum superiorum. Cum hæc vox sit ab Archia ad salutem aliorum adsumpta, ergo debet etiam Archia prodesse. Nam ommissa est maior absolvens syllogismum, AEquum est, ut quisque fructum ferat sui beneficii. Tametsi hanc rationem subindicat, cum quedam verba ab ea mutuatur.

Deinde sequuntur occupationes duæ. Prima, Quomodo potest Poeta adiuuare Oratorem? Respondet breuissimè, Quia omnes artes cognatae sunt, & se mutuo adiuuant. Altera occupatio est, videtur ineptum in foro loqui de artium & literarum studiis, id quod iam fecit Cicero, & paulò post copiosius faciet. Hoc excusat sumpto argumento à persona Archia, quia pro poeta ita conueniat dicere, ne magis etiam perturbetur ille, qui nunquam versatus est in iudiciis, si res agatur visitata contentione. Oratio est generis Iudicialis. Status causæ est, quòd Archias sit ciuis Romanus. Et hæc est principalis propositio, ad quam referre argumenta oportet. Hæc in tota oratione ob oculos versari debet: cuius si quis oblitus fuerit, non intelliget reliquam orationem. Nam in omnibus causis in primis oportet principalem propositionem meminisse. Est autem status Iudicialis.

Argumenta ducta sunt à lege, & à testibus. Nam hi proprii loci sunt questionum iudicialium. Sed præter hæc longissimum argumentum à persona Archia, & ab artium dignitate tractum est. Illæ laudes propriè ad genus Demonstratiuum pertinent, sed inde mutuamur sæpe argumenta ad Iudiciales causas, quia dignitas personarum conciliat fauorem iudicum, & reddit causam magis probabilem & verisimilem. Ita & hic argumentatur Cicero, Quia Archias magna facultate ingenij præditus est, ergo credibile est eum ciuitate donatum esse. Item, quia tali est ingenio, meretur retineri in ciuitate. Genus dicendi in hac oratione initio summissum, & ut vocant, Atticum est. Neque enim longis circumductionibus, aut expolitionibus, aut figuris procul accersitis usus est. Multæ breues sunt periodi, & propria oratio. Postea circa finem aliquantò floridior est oratio. Narratio continet propemodum historiam vitæ Archia, & peregrinationum: ex quibus peruenit eò, ut doceat quomodo ius ciuitatis consecutus sit ex lege. Et est ad finem narrationis syllogismus additus, ubi primo loco ponitur conclusio, Data est ciuitas. Deinde maior, Omnes qui in sociis ciuitatibus adscripti sunt, si in Italia cum lex ferretur, domiciliū habuerunt, & professi sunt intra dies LX. apud prætorē, &c. sunt ciues: Archias adscriptus est Heracleæ, & habuit domiciliū Romæ, & professus est, &c. Ita clauditur narratio, non repetita conclusione propriis verbis, sed quadam generali adseueratione, quia necesse intelligi conclusionem recitato syllogismo, si nihil nisi de ciuitate ac lege dicimus, nihil dico amplius, causa dicta est. Deinde sequitur confirmatio, ante quam non repetit propositionē supra positam ante narrationem, sed tantum de minore adseuerat, quia minor est *αὐτὸς μὲν*, ideo

habet opus probatione. Et ut causse summam complecti animo possis, syllogismum supra positum meminisse oportet, Omnes inscripti in sociis ciuitatibus, &c. sunt ciues: Archias est inscriptus: ergo Archias est ciuis. Maior nihil habet ambigui, minor autem est incerta: propterea tota confirmatio versatur in minore probanda, & habet locos à testibus & tabulis, quòd sit heraclea adscriptus, quòd sit professus. Postea addit verisimile ex minore, Multi alij leuorum artium periti, adscripti sunt in sociis ciuitatibus: ergo verisimile est, & hunc adscriptum esse. Postremò addit signa Romani ciuis, Adit hereditates, testamentum fecit, in beneficiis ad aerarium delatus est, id est, aerario pecuniam donauit ex testamentis.

Quia causa per se tenuis & exigua est, reddit eam splendidiorem & illustriorem addito loco communi de laude literarum. Et cum supra argumenta à re seu causa traxerit, hic à persona ducit argumentum, Archias est homo literatus & poeta, ergo est dignus quem in ciuitate retineamus. Trāsfert igitur orationem ab hypothesi ad thesin, id est, ad locum communem, scilicet, Omnes studiosi sunt colendi. Sed ut modeste prædicet Archiam, ne immodice laudes noceant ei, transfert rem in suam personam, dicit se plurimi facere Archiam. Est ergo propositio, Ego magnifico Archiam. sequitur ratio, enthymematis forma, Quia eius studia profunt mihi ad delectationem: deinde etiam ad utilitatem in hac forensi facultate dicendi. Et huic rationi est subiecta breuis vel comprobatio vel repetitio. Sequitur occupatio, Tūne igitur fateris te versari in literis? Ad hoc respondet per concessionem, & subiicit tres causas finales. Prima est, Ita versor in literis tanquā in ludis, ut tamē non abducatur à negociis. secunda, Ex literis crescit mihi facultas dicendi. Tertia, Literæ etiā gubernant meos mores, & consilia regēda reip. Et addit rationē, Quia literæ continent doctrinā bene viuēdi. Et hanc sententiā illuminat per interpretationē nōnihil mutatis verbis. Sequitur obiectio, Num igitur nulli sunt magni viri sine doctrina? primū concessione utitur, quòd multi viri magni sine doctrina fuerint. Et addit rationē, quia magna naturæ vis est. Deinde subiicit correctionē, Multū tamen cōducit doctrina, & perfectū quiddā existit cum ad naturam bonam accesserit. Id probat exemplis. Postremò claudit hanc disputationem repetitione causse finalis leuioris, videlicet, quòd delectationis causa literæ nō sunt aspernandæ. Et amplificat hunc finem per collationem. Nullæ aliæ voluptates perinde sunt perpetuæ. Porro distributio fit temporum, Agunt senectutē, &c. Haftenus de sua persona tantum dixit cicero. hic transitionē facit, & probat debere iudices etiam admirari artem: & est argumentum à genere artis tractum, Ars est digna admiratione, ergo etiam Archias magni faciendus est. Et similitudine reddit perspicuū argumētū, Sicut celeres motus erāt corporis Roscii, qui magnopere delectabāt, &c. ita sunt ingenii Archiæ. Accedit probatio, quia multos versus ex tēpore fundit. Sequitur argumētum à differētia poe

tices. Distinguit enim antithesi poeticam ab aliis artibus, & hæc est entymematis summa, poetica est diuina, ergo poetæ sunt tractandi humaniter & conlendi. Et adiecit amplificationem ex laude musices ductam ex maiore: saxa respondent vocibus, bestiae flectuntur cantu, ergo & nos amemus carmen.

Hactenus recitauit argumenta sumpta à persona Archiae extra causam, quod in ciuitate retinendus sit, quia sit poeta. Nunc subiicit exempla eodem pertinentia, Sicut aliae ciuitates honore adfecerunt poetas, ita & nos Archiam honore adficere debemus. Homerum multi sibi vendicant, ergo & nos retineamus Archiam. Additus est adfectus. Nemo non fauet suis laudibus, Archias autem descripsit laudes pop. Roma. Recitat igitur argumenta quaedam poematum Archiae. Deinde subiicit Scipionis exemplum, Scipio Ennium honore adfecit, ergo & vos hunc honore adfice. Accedit amplificatio à Græca lingua: plures legunt Græca quam Latina, at Archias Græcè scribit, melius igitur scribit quam Ennius. Addita est amplificatio ab utilitate scriptorum, quia gloria ad virtutem incitat: scripta autem gloria pariunt, quia retinent memoriâ rerum gestarum: ergo scripta illa ad virtutem incitant. Sequitur igitur scriptores esse dignos qui omni officij genere colantur. Adiectum est exemplum de Achille & Homero. Achillis memoriam retinuit Homerus. Item Pompeius indicauit hæc scripta gloriam adferre, &c. Accedunt & alia exempla syllæ & Metelli, qui poetis delectati sunt. Et schema ex minore interpositum est, quod facit verisimilem Archiae causam, Si alios poetas studiose audierunt nostri Imperatores, ergo verisimile est eos & hunc audiuisse, & facile cõcessisse ciuitatem. Postea additur αἰτιολογία ex communi sententia, Trahimur omnes cupiditate laudis. Hæc sententia Bruti & Fuluij exemplis comprobata est. sequitur brevis conclusio, postquam suum exemplum commemorat, Et ego laude delector, & cum res meas gestas Archias descripserit, bene volo illi. Sequitur repetitio loci communis, quod gloriæ & immortalitatis cupiditas hæreat in animis, quæ ad res magnas gerendas exuscitat: estq; argumētum à causa finali ductum. Omnes gloriâ appetimus tanquã finem laborum: quare hi qui monumenta condunt, honore afficiendi sunt. & hæc sententia rethorica expolitione est variata, verbis quater mutatis res eadẽ repetitur. Virtus appetit gloriâ. Nemo tantos labores, tanta pericula susciperet, nisi laudis amore duceretur. illa gloriæ cupiditas hæret in animis, quæ ad agendum exuscitat. Turpe esset magnis viris, & in Rep. versantibus, si ea essent opinione, simul cum ipsis moriturâ esse memoriam omnium quæ gesserunt. Hic subinde vides eandem sententiam paulum modò variatam repeti. Multum accedit lucis, cum & locus argumenti notatus est, dixi enim à causa finali sumptam esse, & elocutionis figuræ ostensæ sunt. Nam hic sententia valde redditur perspicua, si moueatur lector, rem eandem dici, tantum variata forma orationis.

Amplificatio in fine addita est, vel à simili, vel ex minore, si corporum sta-

tuas relinquere cupimus, multò magis poemata relinquenda erunt, quia sunt durabiliora, & sunt imagines animorum & consiliorum. Est autem sumptus hic locus ex Isocr. Euagora, ἰγὼ δὲ, ὧ νικῶ κλεις, ἡ γὰρ μὲν ἐστὶ καλὰ μνημεῖα τὰς τῶν σωμάτων εἰρήνας, πολὺ μὲν τοι πλείονος ἀξίας τὰς τῶν πράξεων, ἢ τὴν διανοίαν, ὥς εἰ τις λόγῳ αὐτὸς μόνον τοῖς τεχνικῶς ἔχουσι θεωρήσει. Postea sequitur peroratio, quæ cōtinet deprecationem: in qua argumenta causæ breuissimè repetuntur, vt sit in epilogo.

PARAPHRASIS PHILIPPI. Melanchthonis.

Go nisi parum gratus existimari velim, hanc meam dicendi facultatē, si qua est, ad salutē defensionemq; Archiæ cōferre debeo. Nā hic mihi inde vsq; à prima etate author adiutorq; ad hæc eloquentiæ studia suscipienda atq; colenda semper fuit. Quare cū aliis opē ferre soleā, multò æquius est, vt Archiam defendam, à quo plurimū in hoc studio adiutus sum, vt aliquem beneficij fructum ferat, sed miretur quispiā, quid potuerit in hac forensi ratione dicendi adiuuare Archias, qui cū sit poeta, in dissimili genere artium versatur. verū hac de re ita statuetis, disciplinas omnes tanquam fœdere quodam inter se copulatas atque coniunctas esse. Quare etiā hæc ratio dicendi multum à poetis sumit. Est autem hoc loco venia etiam mihi petenda, quòd in foro atque iudicio præter consuetudinem de studiis literarū multa dicturus sim. Nam id spero mihi vos propter hunc reū concessuros esse, quem verebar animo debiliore futurū esse, si vsitata contentione causam agi videret, cū antea nunquam in iudiciis versatus sit. Quamobrem nouo genere orationis confirmandus mihi fuit. proinde si me benignè audietis, efficiam, vt illum non modò ciuem esse statuatis, sed etiam si ciuis non esset, dignū esse ciuitatis donetur, intelligatis. Ego, iudices, non adducor leuibus causis, cur Archiam plurimū faciam, quia magnū ex studiis eius fructum capio, tum ob oblationem, tum etiam ad hanc orationis copiam conseruandam. Neque enim sustinere possem hanc in foro contentionem, nisi mitioribus studiis interdū relaxarem animum, atque recrearem. Et aresceret hæc facultas dicendi, nisi doctrina aleretur. Non enim dissimulo me in studiis literarum versari, præsertim cum me neque à rep. neque ab amicorum negociis abducant. Nunquam enim me, vel cōmoda mea, vel ocij cupiditas, vel inertia, vel voluptates remorata sunt, quò minus aut reip. aut amicis, necessario ipsorum tempore, operam dederim. Quare concedi mihi peto, si quantum temporis alij ponunt in alea, in conuiujs, in spectaculis, tantū ego in literis colloco. idq; eam ob causam æquius est mihi permitti, quia ad alios inde non exigua vtilitas redit. Hæc enim oratio fit vberior ex illis studiis, quæ multorum salutē defendere solet. Præterea

Narrationē & cōfirmationem primam à lege ductam omisit. Locus communis habet paraphrasin de laude studij. Prodest autē ad sententiam orationis melius intelligendam, & perspicuum ordinem argumentorum, cōferre paraphrasin ad Ciceronem.

maiores etiam utilitatem ex illis literis capio. Nam auctoritate earum commotus, nihil antiquius virtute duco. Nullum pro salute reipub. discrimen adire unquam dubitavi, nec me a defensione reipub. voluptas unquam, aut metus ullus retraxit. Video enim in literis honestissima praecepta proposita: video exempla a doctis hominibus mandata memoriae, hanc ob causam, ut ea exprimere atque imitemur in omni vita. In qua ego intuens, ad virtutem et ad decus expetendum accendi me sentio.

Sed quia vim harum artium tantopere praedicas, quaeret aliquis fortasse, an nemo unquam extiterit vir magnus sine doctrina, cum quidem in hac repub. constet sine literis multos fortissimos, et moderatissimos viros, et peritissimos reipub. regendae fuisse? Ego vero non nego, multos naturae beneficio, ac penè diuinitus ad virtutem factos, sine doctrina praestantes viros extitisse. Magna enim in omni genere naturae vis, adeo ut plus ad virtutem consequendam felix natura sine doctrina valeat, quam sola doctrina repugnante ingenio, et inuita Minerva, quod aiunt. Quamquam autem hoc ita sit, tamen illud etiam affirmare ausim, perfectam sapientiam ac virtutem ita demum existere, cum ad bonam naturam ratio doctrinaeque accesserit. Sumit enim impetus quosdam a natura virtus, quae literis et doctrina perficienda est. Viderunt patres nostri Africanum, Laelium, et Catonem, qui acerrimum studium ad has artes contulerunt. Neque verò existimari debet, tales viros in tanta varietate occupationum hac studia attingere voluisse, nisi sensissent ea magnum momentum ad colendam virtutem adferre. Sed ut nulla maior utilitas inde percipi possit, tamen expetenda videntur delectationis causa. Nam aliae voluptates non sunt perpetuae: at haec studia delectant in omni aetate atque fortuna. Exercet adolescentiam, exhilarant senectutem, secundas res ornant, in aduersis leniunt animi curas. Haftenus de me dixi, cur Archiam plurimi faciam. Non dubito autem, quin et vos ei propter artis suauitatem bene cupiatis. Ut enim Roscium omnes admirabamur, ac diligebamus, propter venustatem quam in corporis motu adhibebat: ita in hoc ingenij celeritas fauorem meretur. Saepe enim vidi Archiam ex tempore magnum numerum versuum effundentem, cum literarum nullam scripsisset: ac rursus eandem sententiam commutatis verbis ornatissime explicantem. In his verò quae maiore cura scribit ac componit, ne veteribus quidem vlla ex parte cedit. Quis igitur eum non amet? quis non defendat? quis non omni officij genere prosequi velit? At reliquas artes ferunt praeceptis constare, Poetas verò diuina quadam vi commoueri. Quamobrem Ennius eos appellat sanctos, hoc est, religione quadam colendos. Proinde et nos reuerentia quadam Poetici nominis tangi conuenit, praesertim cum carmine moueantur saxa etiam ac bestiae: quanto magis nos ad humanitatem optima disciplina institutos, voce Poetarum moueri decet?

Homerum multa ciuitates mortuum repetunt, tanquam suum: nos vnu Ar-

chiam, qui iure in nostram ciuitatem peruenit, non retinebimus, cum quidē de nobis præclarè meritis sit? Nemo suis laudibus non fauet. Nos igitur Archia, qui res præclarè gestas populi Romani carmine cōplexus est, fauere debem⁹. Descripsit enim Cimbrorū cladē in Italia acceptā. Descripsit & Mithridaticū bellum. Pertinēt enim ad populi Romani gloriā res gestæ nostrorū Imperatorum. Scipio honore affecit Ennium: & nō modò viuū coluit, sed mortuum etiā in sepulchro Scipionū collocauit. Hic celebrauerat Catonē, & alios egregios ciues: quæ res cum ad populi Romani gloriā pertinere iudicaretur, ciuitate donatus est Ennius, ignobili natus loco, in oppido Rudis. Quāto minus decet, nos hunc Archiam, in socia ciuitate Heraclea adscriptum, ciuitate eiicere, præsertim cum Græcè res gestas pop. Ro. conscripserit? Maiorem enim gloriā pariūt Græcè quā Latinè scripta, quia Græca lingua plures gentes vtuntur, quā nostra. At cum famam virtutū nostrarum ad eas etiam gentes peruenire cupiamus, quò nondum arma nostra penetrauerunt, ornare eas literas debemus quæ nominis Romani notitiam eò perferunt.

Huc accedit quòd scriptores non vulgariter de repub. merentur, qui quia memoriā rerū præclarè gestarū retinēt, excitāi homines ad virtutis studium. Nullū enim efficacius incitamentū est periculorū ac laborū, quā gloria. Atque ita iudicasse Alexandrum apparet, viros fortes ac magnos gloriæ dulcedine tangi. Nam cum ad Achillis tumulum astitisset, pronunciauit illum hoc nomine fortunatū fuisse, quòd Homerū præconem nactus esset, quasi amplissimū virtutis præmiū illi contigisset. Etenim quod absq; Homero fuisset, ipsum etiā nomen Achillis obliuione oblitum fuisset. Noster Pompeius pro concione poetā quēdam ciuitate donauit, idq; comprobauit exercitus. Delectabat enim eos, quòd res gestæ ipsorum mandata literis, nō tantū in præsentia, sed etiam ad posteros gloriā ipsis paritura erant. Cum autem imperatores nostri hac ob causam saepe scriptoribus honorem habuerint, verisimile est & Archiam, si ciuis non esset, facile ius ciuitatis ad aliquo impetrare potuisse. Sylla enim, cum etiam inepto poetæ præmium dari iusserit, hunc propter singularem ingenii vim atq; copiā maximè admiratus esset. Q. Metellus hispanicos poetas in ciuitatē adsciuit. At ab hoc facile vel per se, vel per Lucullos idem impetrare Archias potuit. Neque enim dissimulari hoc potest, gloriæ cupiditatem animis omnium innatam esse. Hanc ipsi etiam philosophi cum de contemnenda gloria præcipiunt, adfectant. Hanc propositam habuerunt nostri imperatores, qui publicis monumentis carmina perscribi curauerunt, in quibus nomina eorum extarent. Ego, vt ingenuè fatear, incredibili voluptate afficior, cum huius poemata recitari audio, quod de rebus in consulatu meo pro salute reipub. gestis inchoauit. Nullum enim virtutis præmium copiosius desiderat, quā laudē atque grā tam memoriā laborum. Hanc omnes expetunt atque ambiunt. Est enim insatiable quædam gloriæ cupiditas omnibus, quæ extimulat, vt memoriā nominis

nostri ad posteros extendamus. Nemo enim tantos labores susciperet, emoto tot pericula subiret, si nulla cura immortalitatis tangeretur, si arbitraretur secum memoriam omnium laborum interituram esse, si non ob oculos spes quaedam immortalitatis obuersaretur. Et cum voluptas quaedam sit, statuas & corporum simulachra relinquere, quāto magis optandum est, ut extent animorum & consiliorum nostrorum imagines arte summa factae atque elaboratae? Ego quidem in iis rebus quas gessi, iam tum in vniuersam posteritatem intuebar, & illius calculis probari consilia mea cupiebam. Et siue post mortem sensus aliquis est animorum, ut sapientissimi homines maluerunt: siue nullus est sensus: nunc tamen haec me consolatio ac spes delectat, reputantem famam rerum gestarum à me ad posteritatem peruenturam esse. Quae igitur vos Iudices, cum causa legis auctoritate defensa sit: in ipso autem reo tanta sit dignitas, ut eum in ciuitate retinendum esse statuatis: erit humanitatis vestrae, talem virum diuina quadam vi ingenij praeditum, quod quidem totum ad ornandum populi Romani nomen contulit, liberare. Ego quae de causa dixi, ita plana esse confido, ut nemini dubia videri possint. Quae extra causam de studiorum laude dixi, existimo vos boni consulere.

MARTINI BOLERI BRET- tani in M.T. Ciceronis orationem pro Archia Poeta, Scholia.

N enarrandis authoribus primum spectandum est, quod fuerit authoris consilium, quid secutus sit, & quorsum in tota disputatione terit: praeterea totius orationis oeconomia diligenter consideranda est. Id nos in hac oratione paulo post faciemus. Nam primum quandam rationem trademus, quomodo cum aliquo fructu, & ad imitationis diligentiam Cicero legi possit. Est enim parum frugifera eorum lectio, qui bonos authores sedulo quidem euoluunt, sed in legendo nullam certam rationem sequuntur, nec ad veterum bonorum scriptorum exempla loqui, aut scribere conantur.

Iam verò, Quintilianus inquit, ille se profecisse sciat, cui Cicero valde placebit. Quibus verbis haud obscure significauit, singulares quasdam virtutes in Ciceronis oratione esse, quibus reliqui omnes scriptores ab eo longè superentur, quas qui in eo animaduertet, sine dubio illum praeter omnibus aliis summo amore complectetur, illum imitari, illi exprimere quoad fieri potest studebit. Nam cum libenter vitia etiam eorum quos amamus, interdum imitemur: multò magis illorum virtutes vnumquemque velle exprimere est verisimile. Non est igitur ferèda eorum opinio (nam sunt tales quidam Misotullij) qui putant nullas esse alias praeter vulgares dicendi rationes in Cicerone, quas cum aliis scriptoribus communes habeat: proinde citra delectum quosuis & legèdos & imitandos esse putant, modò Latine illi utcumque scripserint, & non omnino malis verbis vsi sint. Nihilò prudentiores illi sunt, qui tanquam coruos sequentes, per omne genus scriptorum vagantur, neque vlla emendandi sermonis, vel imitandi cura tanguntur: atque optimè secum actum putant, si nuda verba utcumque intellexerint, aut ex multorum passim lectione sententias decerpserint, quas ipsi aliquando scripturi consuunt, & malè detortas in oratio-

nem veluti inferciant. Multum itaque refert, tenere certam quādam viam, & rationem legendi scriptores. Nam nisi ad veterum imitationem & exempla dixerimus, inepta & obscura erit nostra oratio. Quamobrem libuit hoc loco paucis tantū, & velut per vmbra ostendere, quid in Ciceronis lectione potissimū obseruandum sit. Illa enim Ciceronis immortalis ingenij beatissima vbertas, vt Quintil. inquit, diuinas ex se virtutes extulit. neque pluuias, vt Pindarus ait, aquas colligit, sed viuo gurgite exundat, dono quodam prouidentiae genitus, vt in eo totas vires suas eloquentia experiretur. Quamobrem non immerito Cicero apud posteros non hominis, sed eloquentiae nomen habetur. Quod cum ita sit, debemus nos quoque hunc spirare, hunc exemplum nobis proponere, & familiarem facere: ad alios verò rarius, ceu deambulandi gratia, diuertere. Id fiet, si primū nos non pigebit aliquam in hoc operam collocare, vt intelligamus aliquo modo, quibus ille virtutibus ceteris praestet. Id si non fecerimus, planè nobis accidet quod aliis multis videmus accidisse, vt relicto illo alios sequamur. Nā cum illi qui post Ciceronis seculum scripserunt, propè omnes blandis & verbis & figuris in oratione vtantur, quas labefactato genuino Latini sermonis vsu, scriptores immodicè adfectauerunt: fieri solet, vt nos quoque cum meliora neque videamus, neque intelligamus, illis veluti illecebris ad eorum amorem pelliciamur.

Principio obseruandū est, duas esse rationes cōparandae eloquentiae seu imitationis, quae authorū lectione paratur, Generalē, & Specialem. Generalis rursus, docendi causa, in tres formas diuidatur: prima, in imitationem verborū & sententiarū: secunda, in imitationem rerum: tertia, in imitationem elocutionis. Dicitur autē Generalis, quia ad eā acquirendam, multorū lectio prodest. Prima itaque verborū cura esse debet: ideoq; frequenti lectione authorū, magna vis bonorum cum verborum tum sententiarū colligenda, & Latini sermonis formulae parandae: vt cum necesse erit, iisdem siue verbis siue figuris nostram orationem exornemus. Secunda forma, quae rerum est, in artificio disponendae orationis, & argumentandi ratione consistit. Nam omnes boni authores, & qui non ineptè scribunt, primū exordiantur, postea narrant, deinde contendunt, postremo concludūt: item argumēta ducunt ab iisdē locis, à definitionibus, causis, effectibus, similibus, cōtrariis, &c. Tertia forma, id est elocutionis imitatio, cōsistit in exornatione. Quibus enim curae fuit vt non omnino pessimè dicerent, propositas res & sententias exornauerunt & amplificauerunt, & viderunt iuxta quae lumina reciperet oratio. Ad hanc itaq; generalem rationem imitandi proderit non vnus tantum Marcus Cicero, quanquā & hac parte optimo iure primas tenet: sed omnino utilis erit omnīū scriptorū lectio, qui puris & Latinis verbis vsi sunt, & rhetorica praecēpta in scribendo non neglexerunt: quales sunt Plautus, Terentius, Cicero, Caesar, Lilius, Sallustius. Est autē notum Epigramma quo notatus est Sallustius, quod esset antiquorum verborum adfectator,

Et verba antiqui multum furate Catonis,

Crispe, Iugurthinæ conditor historiae.

Itaque debemus fugere in eo antiquitatem. idem etiam in Plauto fieri debet. Atque hi sunt ferè authores Latini omnes, qui studiosis ad phrasin vtilis esse possunt.

Post hos etsi quidā non inutiles esse videntur, tamen putant eruditi eos cum iudicio legendos. Cōstat ergo generalis imitatio, primū, inuētiōe & dispositione, deinde elocutione. Per inuētiōem autē intelligamus, non ipsam rem seu causam de qua dicturi sumus: nam hāc ipsa occasio adferre solet: sed cū oblata res aut quaestio est, oportet eam per locos ducere, & ex illis argumenta quærere quaestionis eius quam explicandā, defendendam, vel confutandam suscepimus: vt si proponatur, Sintne Graecae discendae litterae, Sintne Iulius tyrannus, Sintne seditiosus Gracchus. Tradunt autem hanc rem cum Dialectici, tum Rhetores. Elocutio primò grammatico sermone constat: vt cum dico:

Troia est euerfa, grammaticus sermo est. cōplectitur autem sermo grammaticus orationem Latinā & perspicuam. Nam oratio non plana & perspicua, planè monstruosa est. Videmus quomodo illi qui non vsuatis verbis delectantur, & ambitione quadam à populari sermone discedunt, res quas tractant, obscurant. Sed sapientissima vox est Euri-

pidis, το μὴ σαρξὶς μὴ σόφον. cuius certè cū in omnibus rebus gerēdis nos meminisse debebat, tum maxime verò in scribendo & dicendo. Secundò consistit in figuris verborum: vt cū Virgilius eādem sententiā aliis atque aliis verbis extulit: Fuimus Troes, fuit Ilium, & ingens Gloria Teucrorum. est enim ὁμνία quædā. nam eadem sententiā commutatis verbis effertur. Tertiò consistit in figuris sententiarum, id est, in amplificationibus, quod fit cū oratio crescit & augetur adiectis circumstantiis, causis, effectibus, similibus, contrariis, &c. quemadmodum eodē loco Poeta fecit, cū inquit, Ferrus omnia Iupiter Argos Trāstulit, incensa Danai dominantur in vrbe. Crescit enim oratio, cū euersæ vrbs authorem Iouem facit: deinde cū indicat per quos effecerit, nempe per Græcos: postremò quomodo effecerit, scilicet incensa vrbe. Cū igitur poeta ingentem Ilij & Teucrorum gloriā extollat, eāque à Ioue Græcorum opera ablatam esse dicat, tandem etiam vrbem ipsam ardentem & igne flagrantem faciat: tamen nihil aliud dicit, quàm Troiam esse euersam, &c. Sic Erasmus in egregia declamatione illa aduersus bellum, cū proposuisset bellum rem esse sceleratissimam ac miseram, & cui planè cum hominis natura non conueniat: rationem subiicit, hominem ab ipsa natura ad amicitiam esse factum, non ad perniciem, sed ad salutem, &c. Cui sententiæ etiam si nihil amplius accessisset, tamen fuisset clara, & eleganter dicta. sed adiecit exornationem, & collationem fecit, omnia reliqua animantia nasci cum armis, solum hominem nudum sine armis prodire. Naturā tauros armasse cornibus, leones vnguibus, apros fulmineis dentibus, quædam corio, quædam cortice, quædam veneno armata esse: hominem imbecillum & inermem, mollissima cute produxisse. Propterea tribuisse illi risum, sensum osculi, oculos ad amorem illices, &c. Nunc de altera imitandi ratione dicamus. Secunda imitandi ratio specialis est, hæc summam orationis artem complexa est, in compositione & structura periodorum consistit. Est autem quædam compositio tantum grammatica, in qua hyperbata solum & asperæ quædam voces vitantur, item ne dictiones longius inter se distent: quod fit ferè interiecta longiore aliqua paræthesi. atque hæc diligenter obseruanda est. Nam si negligatur, valde vitiosam orationem solet efficere. De hac autem consule Grammaticos, qui de ea scripserunt. Deinde est alia compositio exactior, in qua & periodi fieri solent, & pedes seu numeri obseruari. Nos autem relictis numeris, hoc studeamus, vt aliquo modo cōsuetudinem tantum Ciceronis in efficiendis periodis imitemur. Neque enim amplius sentiuntur aut percipiuntur à nobis illa interualla, quæ numerosa oratio continet. Igitur satis sit nobis, aliquam tenere rationem adstringendæ orationis ad periodos, ne planè scopis dissolutis similis appareat.

Habet autem periodus duo ad minimum cola, in quibus efficiendis Ciceroni ferè hic mos est, vt principio aliquid instituat, postea in altera periodo subiiciat superioris, vel rationem, vel effectum, vel repetitionem, commutatis tamen verbis: vel aduersatiuā sententiā, vel exemplum, vel correctionem: quo facto aliud quiddam instituit, quod vt clarius aliquantò fiat, exemplum subiicimus. In exordio orationis pro Archia talem sententiā proponit: Si quid est in me ingentij, certè tueri Archiam debeo, vt illi gratiam referam. In secūda periodo sequitur causa superioris, adeoque eius comprobatio: Nam Archias hoc meum dicendi studium adiuuit. Tertia periodus continet conclusionem, & repetitionem duarum superiorum periodorum: Cū hæc mea vox ad aliorum salutem ab Archia adusfacta sit, debet etiam Archiæ prodesse. Hæ sunt triū periodorū nudæ sententiæ, quas quibus ornamentis illustrarit M. Cicero vides.

Debemus itaque in legendis authoribus, quos imitari volumus, non hoc tantum agere, vt verba & sententias ex illis colligamus, sed debet tota oratio imaginem quandam, & similitudinem representare eius quem imitamur: hoc est, eodem ordine, eodem sermonis tenore & cursu, iisdem propè verbis & figuris debet ingredi. Iam cū sine controuersia Ciceronis oratio omnium sit optima, danda est opera, vt orationis eius quandam similitudinem nostra habeat oratio. Etiam si nihil verat, quin ex aliis quoque Latinis scriptoribus verba & sententias & rationem disponendæ orationis mutuare pos-

simus: quemadmodum suprà diximus de generali imitandi ratione. Qui imitationem negligunt, & ad veterum exempla loqui non conantur, illi nullam certam dicendi rationem tenent, sed quotidie nouum dicendi genus effingunt: & qui nullam in scribendo compositionem obseruant, illorum oratio sæpe ineptè longa est, sæpe etiam manca est, sæpe est aliquid insertum quod ad rem non admodum quadrabat: præterea nulla arte congesta verba habet, & sententias, non aliter quàm si quis lapides aut ligna temerè in vnum aliquem aceruum comportasset. Operæ precium facturus videbar, si priusquam ipsam causam in hac oratione attingerem, indicarem quo in genere dicendi hæc versetur oratio. Sunt enim dicendi genera tria: Sublime, Medium, Humile. Versatur autè hæc præfens oratio in genere humili, quod & Atticum dici solet. Habet autè id genus aliquid submissum, & quotidiano sermoni simile: caret magnis seu atrocibus affectibus, nec longè petitis metaphoris vti solet, sed verba amat propria. Est autem genus valdè iucundū, quod cum quisque putat se facillè posse exprimere, tamen minimè potest. Huius non est certius exemplum, quàm oratio Terentiana, & epistolæ Cic. Familiæ pleræque. & in hoc genere hæc quoque oratio scripta est, etiam si ad finem videatur aliquantò altius insurgere. Medium mediocritatem quandem inter reliqua duo seruat. Sublime, genus est magnificum, & habet multas metaphoras, interdum longius petitas, vehementes & crebros affectus, sublimia verba, descriptiones multas, &c. Talis est oratio Ciceronis vbi de vomitu Antonij loquitur: item Virgilij de moriente Dido. & sunt in vtroque multa in hoc genere præclara. Liuius etiam in eo propemodum regnat.

GENVS CAUSSAE.

Oratio est generis iudicialis. defenditur enim Archias apud iudicem, quod sit ciuis Romanus. Sed quia post causam absolutam, magna orationis pars in laude Archiae & studiorum humanitatis consumitur, in genere quoque demonstratiuo versatur. Nam ex locis generis demonstratiui ducuntur argumenta, quibus & Archias & ipsa poetica ars laudantur. Solet autem fieri in iudicali genere, vt demonstratiuum coincidat Nam commendatione personæ, Iudicum fauorem conciliat, & causam ipsam probabilem reddit.

DE STATV ORATIONIS.

In omni genere scripti, initio statim principale quiddam quærendū est, in quo tota causa consistit, & ex quo vniuersa oratio nascitur, & ad quod omnia argumenta referuntur: id status propriè dicitur. Debet autem omnis causa, siue scriptum, aliquo syllogismo comprehendi: eius syllogismi conclusio status erit, & scopus totius orationis: Archias ciuis est. Consistit autem tota oratio in hoc syllogismo, Ciuis est qui sociæ ciuitati adscriptus est, Archias sociis ciuitatibus ascriptus est, Igitur ciuis est. Hæc syllogismi conclusio, totius orationis status est. Sunt autem status tres: Coniecturalis, Finitiuus, Qualitatis. Horū quæstiones sunt, An sit, quid sit, quale sit. At cum hîc videatur esse talis intètio, Non est ciuis: depulsiō talis, Sum ciuis: & ex his nascatur quæstio, An sit, quæ coniecturalem statū constituit: sequitur, orationis statum coniecturalem esse, scilicet, An Archias sit ciuis.

M. T. CICERONIS ORATIO
pro A. Licinio Archia poeta.

Quid est in me ingenij, Iudices, quod sentio, quàm sit exiguū: aut si qua exercitatio dicendi, in qua me non inficior mediocriter esse versatum: aut si huiusce rei ratio aliqua ab optimarum artium studiis & disciplina profecta, à qua ego nullum confiteor ætatis meæ tempus abhorruisse: earum rerum omnium vel in primis hic A. Licinius fructum à me repetere propè suo iure debet. Nam quoad longissimè potest mens mea respicere spatium præteriti temporis, & pueritiæ memoriam recordari ultimam, inde usque repetens, hunc video mihi principem & ad suscipiendam, & ad ingrediendam rationem horum studiorum extitisse.

Exordium à beneuolentia, quæ ducit à personæ suæ officio.

Ratio.

SI QUID est in me) Solet Cicero in principio defensionum honestam aliquam causam afferre, cur ad defendendum descenderit, ne descendisse videatur, aut aduersarij odio, aut gloriæ cupiditate, aut spe quæstus. Idque in accusatione faciendum est diligentius.

Quod sentio quàm sit exiguum) Eloquentiæ iactatio turpissima oratori est. Itaque eam ab se Cicero amolitur. Authore Quintiliano lib. II. Eloquentiam quidem quum plenissimam aduersæ partis aduocatis Cicero concederet, sibi nunquam in agendo immodicè arrogauit. Illius sunt enim, Si quid est in me ingenij Iudices, quod sentio quàm sit exiguum, & Nam quod minus ingenio possum, subsidio mihi diligentiam comparauit. Negat quoque Cicero in libro Tusculanarum quæstio. primo, se ferre molestè, quod ingeniosus non sit, nam melancholicus non est. Omnes enim melancholicos esse ingeniosos, Aristoteles tradit. Id autem est in Problematum Aristotelis lib. Si qua exercitatio dicendi) Quæ ad dicendi facultatem valet plurimum. Vfus enim, dicendi magister optimus est, ut ait Cicero de Oratore. Huiusce rei) id est dicendi. Optimarum artium) Et præcipuè philosophiæ, quæ rationi dicendi confert plurimum. Nullum ætatis meæ tempus) Cicero adolescens philosophiæ operam dedit. Posteaquam ad Rempublicam accessit, quod ocij supererat, id eiusdem philosophiæ studiis impartiebat: ad extremum Republicæ Cæsaris dominatione occupata, dum causæ forenses & Senatoriæ conticuerunt, ad eandem philosophiam totum se retulit. Mens mea) Animus enim est quo volumus, menses quæ meminimus. Ultimam) Id est primam, ut in lib. Rethorice ad Herennium I. Si non ab ultimo initio repetere volumus. Inde usque) Id est usque ab eo tempore. Principem) Id est authorem. Ingridiendam) Id est aggrediendam & inchoandam.

SYLVIVS.

Eloquentiæ iactatio vitiosa.

Ciceronis ingenium.

Vfus.

BOLEROVS.

SI QUID est) Exordium est, quod ab officio suæ personæ accepit M. Cicero. Nam inquit se Archiæ officij obstrictum, ad defensionem eius adduci: simul autem beneuo-

M. T. CIC. ORATIO

lentiam auditorum sibi conciliat, vix enim efficacior aliqua concilianda benevolentia ratio est, quam quae ab officio & honesto sumitur. Quod sentio quam sit.) Externatio.

Conclusio.

Occurrit cogitationi, & causam dicti reddit.

Solutio Occupationis.

Occupatione premunit, & excusat nouum genus defensionis, quia plura extra causam dicturus est de studiis artium humanitatis.

Quod si haec vox huius hortatu praeceptisque conformata, nonnullis aliquando saluti fuit: à quo id accepimus, quo cæteris opitulari, & alios seruare possemus, huic profectò ipsi, quantum est situm in nobis, & opem & salutem ferre debemus. Ac ne quis à nobis hoc ita dici fortè miretur, quòd alia quædam in hoc facultas sit ingenij, neque haec dicendi ratio aut disciplina: nec nos quidem huic cuncti studio penitus vnquam dediti fuimus. Etenim omnes artes quæ ad humanitatem pertinent, habent quoddam commune vinculum, & quasi cognatione quadam inter se continentur. Sed ne cui vestrum mirum esse videatur, me in questione legitima, & in iudicio publico, cum res agatur apud Prætoré populi Romani, lectissimum virum, & apud seuerissimos Iudices, tanto cōuentu hominum ac frequentia, hoc uti genere dicendi, quod non modò à consuetudine iudiciorum, verum etiam à forèsi sermone abhorreat: quæso à vobis, ut in hac causa mihi detis hanc veniam, accommodatam huic reo, vobis quemadmodum spero, non molestam: ut me pro summo poeta atque eruditissimo homine dicentem, hoc concursu hominum literatissimorum, hac vestra humanitate, hoc denique Prætoris exercente iudicium, patiamini de studiis humanitatis ac literarum paulò loqui liberius: & in eiusmodi persona, quæ propter ocium ac studium minimè in iudiciis periculisque tractata est, uti propè nouo quodam & inusitato genere dicendi.

SYLVIVS.
Confirmata.

HAE C VOX) Mea. Hortatu praeceptisque) Discipulos enim praeceptores rebus illis duabus potissimum institunt, hortatu, & praeceptis. Conformata) id est formata:

ut deformatos fructus appellat Quintilianus eos, qui delapsis floribus iam formati ex- Deformati fru-
istunt. Inde usus translatione libro 6. est, Sed iam decimum ætatis ingressus annum, cer- ctus.

tos atque deformatos fructus ostenderat. Inde probari potest illud præceptum Quint.
lib. 1. A sermone Græco, inquit, puerum incipere malo, quia Latinus, qui pluribus in usu
est, vel nobis nolentibus se perhibet: simul quia disciplinis quoque Græcis prius institu-
tus est, unde & nostræ fluxerunt. Idem præcipit à poetis auspicandum, & protinus utendū
esse præceptore optimo. Hæc omnia à se antè facta Cic. hoc loco ostendit, qui A. Lici-
nio Archiæ Græco poetæ doctissimo primam operam dedit. Quo cæteris opitulari)

Ciceronis pri-
ma institutio.

Nam vis eloquentiæ patet latissimè. Hæc enim, ut ait Cic. libro de Oratore 2. cohorta-
mur, hæc persuademus, hæc consolamur afflictos, hæc deducimus perterritos à timore,
hæc gestientes comprimimus, hæc cupiditates iracundiasque restinguimus: hæc nos iuris
legum, urbium societate deuinxit, hæc è vita immani & fera segregauit. Alios) id est
reos. Alia quædam facultas) id est poetica. Nam poeta erat Archias, Cicero orator.

In hoc) Archia. Neque hæc dicendi ratio) In Archia fuit scilicet. Nec nos)
Oratores. Ad humanitatem pertinet) Humanitatem Aulus Gellius lib. 13. esse dicit,
quam Græci παιδείαν vocant, nos eruditionem institutionemque in bonas artes dicimus:
quod huius scientiæ cura & disciplina ex vniuersis animantibus vni homini data sit.

Continentur) id est coniunguntur: ut lib. de Oratore 3. Est etiam illa Platonis vera,
& tibi Catule certè non inaudita vox, Omnem doctrinam harum ingenuarum & huma-
narum artium vno quodam societatis vinculo contineri. Hic est ille orbis doctrinæ quæ
Græci γυναικα παιδείαν vocant, ut est apud Quintilianum libro 1. In quæstione legiti-
ma) id est in causa lege constituta. Quæstionem hoc loco pro causa habente controuer-
siam dicit. Alias quæstionem, legem, aut iudicium, pro eadè re Cicero dicit pro Milone.
Inde constituere quæstionem, legem, iudicium dicimus, pro eo quod est decernere, &
ut ita dicam, commissionem dare vocandi quenquam in iudicium. In iudicio publi-
co) Quæ publica, quæ priuata sint iudicia, alio loco scripsimus: ut etiam scripsimus de
eligendis iudicibus, de eorum sortitione, de quæsitore, de Prætoribus, qui causæ præesset.

Humanitas.
Disciplinarum
colligatio.

Lectissimum virum.) id est clarissimum & nobilissimum: ut pro M. Fonteio, Num
etiam de matris hunc complexu, lectissimæ miserrimæque scemine, vobis inspectatibus
auellet atque abstrahet? Seuerissimos) Apud quos nullus sit lenitatis, clementiæ & mi-
sericordiæ locus. Hoc uti genere dicendi) Quod est quietum, æquabile, temperatū, &
penè philosophicum, quod à forensi quātum distet, significat Cicero in procemio lib. de
Off. 1. Veniā) id est facultatē, & potestatem: ut lib. de Orat. 1. Dabis hanc veniā mi frater, Veniā pro fa-
ut opinor, ut eorum quibus summa dicendi laus à nostris hominibus cōcessa est, autho-
ritatem Græcis anteponam. Dare quoque potestatem idem dicit in Diuinatione, Neque
L. Philoni in C. Seruiliū nominis deferendi potestas est data. Facere potestatem dici alibi Dare veniam &
scripsimus. Exercente iudicium) Exercere iudicium, pro eo quod est præesse iudicio, potestatem.

Lectissimus vir

dici, alio loco docuimus. Libertus) Quam in causis iudicialibus fieri solitum sit. Exercere iudi-
cium. In eiusmodi) id est in tali. Persona) id est A. Licinio. Minimè in iudiciis pericu-
lisque versata est) id est, in iudicium vocata non est, causam nunquam dixit.

Quod si hæc vox) Epilogus est exordij, sic enim singulis collectionibus subiecti e-
pilogi argumenta paucis verbis repetunt. Ac ne quis) Occupatio: responder enim
tacitæ obiectioni, Qui potuisti tu orator à poeta iuuari? Respondet, Quia artes inter
se societatis quodā vinculo connexæ sunt, & mutua ope indigent, quamobrem cyclica
dicuntur. infelicitè enim versabimur in dialectica, grāmatica ignarus. Rhetoricæ ita cū
dialectica cōuenit, ut neutra sine altera possit consistere. Astrologus arithmetica &
geometriæ infcius nullus est. Ad causas ciuiles tractandas instrumenta dialectica &
rhetoricæ qui nō adfert, nihil efficit. Hinc est egregia illa Crassi vox in tertio de Ora-
tore, Est etiam illa Platonis vera, & tibi Catule certè non inaudita vox, Omnem doctri-
nam harum ingenuarum & humanarum artium vno quodam societatis vinculo conti-
neri. Ad humanitatem) Aulus Gellius lib. 13. cap. 15. ostendit veteres Latinos humani-
tatis vocabulo usos esse, nō pro eo quod Græci φιλαργησίαν, nos dexteritatē & bene-

BOLERS

M. T. C I C. O R A T I O

uolentiam erga omnes dicimus: sed pro eo quod Græci *καλίστην*, nos institutionem in bonas artes appellamus: propterea quod hi qui bonis literis exculti sunt, ferè humano, res sunt, quemadmodum poeta quoque pulchrè dixit,

Scilicet ingenuas didicisse fideliter artes,

Emollit mores, nec finit esse feros.

Sed ne cui) Alia occupatio, qua & attentos auditores facit, & excusat, quod dicendi genere à cōsuetudine fori & iudiciorū alieno vtatur. Nā de literarum laudibus in foro dicere, videtur absurdum. verū cū pro poeta dicebat, qui à forēsi strepitu semper abhorruerat, conueniebat vt de literarum dignitate diceret, vt oratio reo accommodata esset: ne si illa consueta fori contentione vsus esset, magis reum perturbasset.

Concludit, & hinc continuat narrationē. Cōplectitur autē scopum defensionis, quod p. commodè facit ante narrationem. Narratio altius repetita est extra causā. Nā tum ad coniecturā ex antecedentibus, tum ad cōmendationem personæ accommodatur.

Gradatio.

Cognitione, pro, notitia.

Quod si mihi à vobis tribui cōcedique sentiam, perficiam profectò vt hunc A. Licinium non modò non segregandum, cū sit ciuis, à numero ciuium, verum etiam, si non esset, putetis adsciscendum fuisse. Nam vt primū ex pueris excessit Archias, atque ab his artibus quibus etas puerilis ad humanitatem informari solet, se ad scribendi studium contulit: primū Antiochiæ (nā ibi natus est loco nobili, & celebri quondam vrbe, & copiosa, atque eruditissimis hominibus liberalissimisque studiis affluenti) celeriter antecellere omnibus ingenii gloria contigit. Pōst in ceteris Asiæ partibus, cunctaque Græciæ, sic eius aduētus celebrabatur, vt famam ingenii, expectatio hominis: expectationem, ipsius aduentus admiratioque superaret. Erat Italia tunc plena Græcarum artium ac disciplinarum: studiūque hæc & in Latio vehementius tum colebantur, quā nunc iisdem in oppidis: & hīc Romæ propter tranquillitatem Reip. non negligebantur. Itaque hunc & Tarentini & Rhegyni & Locrenses & Neapolitani ciuitate ceterisque præmiis donauerunt, & omnes qui aliquid de ingeniiis poterant iudicare, cognitione atque hospitio dignum existimarunt. Hac tanta celebritate famæ cū esset iam absentibus notus, Romam venit Mario Cos. & Catulo. Nactus est primū Coss. eos, quorum alter

res ad scribendum maximas, alter cū res gestas, tum etiam studium atque aures adhibere posset. Statim Luculli, cū pretextatus etiam tum Archias esset, eum domum suam receperunt. Sed enim hoc non solum ingenii ac literarum, verum etiam naturę atque virtutis fuit, ut domus quę huius adolescentię prima fuerit, eadem esset familiarissima senectuti. Erat temporibus illis iucundus Q. Metello illi Numidico, & eius Pio filio.

NAM ut primum) Narratio est, qua docet eum ab Heraclienſibus adscriptum in ciuitatem, ideoque ciuem Romanum factum esse. Ex pueris excessit.) Ut in Andria Terentius, Nam is postquam excessit ex ephebis Sofia. His artibus) Ut grammatica. Informare.

Ad humanitatem) id est, ad artes humanas. Informari) id est conformari & institui, ut in lib. de Offic. 1. Nemini parere animus bene informatus à natura velit, nisi præcipienti aut docenti, aut vtilitatis causa iuste & legitime imperanti. Primum Antiochię) Antiochia Syrię vrbs est, diuitiis, magnitudine, hominū frequentia inter omnes Orientis vrbes pop. Rom. subiectas facile princeps, ut ait Procopius lib. 1. de bello Persico.

Loco) id est genere. Celebri) id est frequenti, & ut vulgò dicunt, populosa. Co-

pioſa) id est diuite. Et Tarētini, &c.) Duarum ciuitatum ciuis iure ciuili Romanorum nemo potest esse, ut ait Cicero pro L. Cornelio Balbo: sed aliarum ciuitatum iure ciuili vnusquisque; multarū ciuitatum ciuis esse potest. Itaque A. Licinius multis ciuitatibus donatus est. Tarentini & Rhegyni & Locrenſes, legi debere videtur ex his quę postea dicet. Mario Consule & Catulo) Hi autem cōs s. fuerunt bello Cimbrico. Alter ad scribendū, &c.) C. enim Marius capto Iugurtha, & deuictis Cimbris, Teutonis & Ambronibus, res maximas ad scribendum adhibuit. Tum etiam studium & aures) Nam Q. Catulus.

Q. Catulus fuit maximè eloquens: de quo Cicero in libro de Oratore 3. Quid, inquit, iucundius auribus nostris vnquam accidit huius oratione Catuli? quę est pura sic, ut Latine loqui penè solus videatur: sic autem grauis, ut in singulari dignitate omnis tamen adsit humanitas ac lepos. Quid multa? istum audiens equidem sic iudicare soleo, quicquid aut addideris, aut mutaueris, aut detraxeris, vitiosius & deterius futurū. Statim Luculli) Hi si fuerunt L. & M. Luculli, tum erant admodū adolescentes. Quum pretextatus etiam tum Archias esset) id est, cū togam virilem nondum sumpſisset. Ea autē Romę sumebatur anno ætatis 16. vel 17. Sed quum ex pueris multò antè Archias excessisset, pueritia autem ad annum 18. duraret, morem Romanum non seruauit, sed eum admodum adolescentem Cicero significat, ut eum tantum propter ingenium & doctrinam in Lucullorum domum receptum esse ostenderet. Iucundus) id est gratus, & ut vulgò dicunt, delectabilis & placens, ut paulò post, Et ipsi illi C. Mario, qui durior ad hæc studia videbatur, iucundus fuit. A iuuando iucundum appellatum esse Cicero scribit in libro de Finibus 2. Iuuare autem delectare est. Q. Metello illi Numidico) Metellus Q. Cæcilius Metellus cognominatus est Numidicus, quòd consul duobus præliis Iugurtham fuderit, vniuersamque Numidiam vastauerit. Hunc autem Lucullorū fuisse auunculum Plutarchus in eorum vita scribit. Et eius Pio filio) Q. Metellus Numidici filius cognominatus est Pius, quòd precibus & lachrymis tandem impetrauerit, ut ab exilio pater reuocaretur.

QVO D si mihi) Propositio est.

EXORDII TOTIVS MEMBRA SEV PARTES.

Vehementèr conducit, ut scripturus vel lecturus aliquem scriptorē, totam aliquam partem orationis breuibus verbis circumscribat, & nuda ac principalia membra cōplecta-

SYLVIVS.

Excessit ex pueris.

Informare.

Antiochia.

Celebris.

Q. Catulus.

Toga virilis.

Iucundus.

Metellus

Numidicus.

BOLERS.

M. T. CIC. ORATIO

tur. sic enim scripturus melius videbit quæ ornamenta accedere possint, & lecturus de scripto rectius iudicabit. Colligamus ergo huius exordij membra seu partes. Primum sententia quædam proposita est, veluti exordij propositio, ex qua totum exordium nascitur. Ego debeo hoc meo ingenio iuuare Archiam, vt illi gratiam referam. hanc partem vide quomodo ornarit Cicero. Ipse enim cū amplificatione quadam dixit: Si quid ingenij, si qua exercitatio, aut si huiusce rei, &c. quæ omnia accesserunt amplificandi causa: atque hæc est prima periodus. Secunda habet rationem seu causam superioris, Nā adiuuit meum hoc dicendi studium: & amplificat hanc quoque partem circumstantiis. Tertia est epilogus exordij: nam repetitæ tantum sunt superiores sententiæ: Si hæc mea vox ad aliorum salutem ab Archia adfuefacta est, debet etiam Archia prodesse, &c. In hunc modum nuda membra & partes in animo concipi debent. nam ita fiet, vt rectius de toto scripto iudicemus, & orationis seriem animaduertamus. Solet autem in exordiis ferè sententia quædam proponi, postea sententiæ eius ratio subiici, postremo conclusio: postquam sequuntur alia quædam, quæ ad institutum cōueniunt, quemadmodum hinc vides duas occupationes statim sequi. Nam cū in exordio dixerat Cicero se Archiæ studiis adiutum, potuisset aliquis obijcere, Quid te oratorē iuuare potuit poeta? respondet, Quia artes sunt cognatæ. Item cū de literarum laudibus in foro dicturus erat, quod ineptum videbatur, statim excusat cur id faciat. Nam vt primum) Hæc est narratio, quæ similis historici expositioni est. nam Archiæ vitam & studia describit: præterea quomodo ius ciuitatis adeptus sit. Itaque in hoc postremo totius orationis cardo vertitur. probandum enim est, Archiam fœderatæ ciuitati adscriptum esse. Proinde totam causam in syllogismū, quem nos supra indicauius, cū de statu loqueremur, inclusit, & hinc in narratione posuit. Complexus est autem maiorem his verbis, Si qui in fœderatis ciuitatibus adscripti sunt, & tum cū lex ferretur, domicilium in Italia habuerunt, & sexaginta dies apud prætorem professi sunt, illi pro ciuibus habentur. Minorem sic, Archias Romæ domicilium multos ante annos habuit, & apud prætorē professus Heracleæ inscriptus est, &c. Igitur ciuis est. quanquam Cicero non ponat expressam conclusionem, quam necessario sequi certum est, sed eius loco generalem quædam sententiā adiecit: Si nihil nisi de ciuitate ac lege dicimus, nihil dico amplius, causa dicta est. Hic syllogismus totius narrationis summam continet, proinde semper ob oculos versari debet. Cū autem in omnem controuersiam incidat quiddam de quo dubitatur, & quod probandum est, querendum est illud. Nam ex eo veluti ex fonte tota confirmatio nasci solet. id verò apud rhetores *κρίσις* dicitur. estq; vel maior vel minor syllogismi propositio. In hac autem causa, maior, Qui fœderatis ciuitatib⁹ adscripti sunt, ciues sunt, certa est, & sine controuersia vera. Minor autē, Archias inscriptus est fœderatis ciuitatibus, incerta, igitur probanda: quæ si probetur, conclusio, quæ causæ statum facit, sine dubio vera erit. Est igitur huius causæ *κρίσις* minor propositio: nā de illa dubitatur. probat autem eam M. Cicero, & veram esse ostendit his locis, à testibus, à tabulis, à signis, &c. Gloria ingenij) Gradatio est. Antiochia vrbs Syriæ est. Tarentum Calabriae vrbs in Italiae finibus, oræ maritimæ adiacet. Rhegyum Italiae oppidum ad mare contra Siciliam. Neapolis, Italiae vrbs insignis in Campania ad mare, quæ & Parthenope dicta est. Quorum alter) scilicet Marius. Alter) scilicet Catulus. Nam is orator fuit, & Romanam historiam scripsisse dicitur. Luculli duo fuerunt, ex quibus alter bellum aduersus regem Mithridatem gessit. Iustinus lib. 37. Cū prætextatus) Prætexta genus vestis oblongæ, sic dicta à purpura & gemmis quæ ei prætexebantur. hac utebantur nobiles vñ cum bulla priusquam ad 17. annum peruenissent; nam postea togam virilem accipiebant. Vide Macrob. lib. 1. cap. 6.

Antiochia.
Tarentum.
Rhegyum.
Neapolis.
Parthenope.
Prætexta.

Audiebatur à M. Aemilio: viuebat cum Q. Catullo & patre & filio: à L. Crasso colebatur: Lucullos verò & Drusum, & Octauios, & Catonem, & totam

Hortensiorum domum deuinctam consuetudine cum teneret, afficiebatur summo honore, quod eum non solum colebant qui aliquid percipere aut audire studebant, verum etiam si qui forte simulabant. Interim longo satis interuallo, cum esset cum L. Lucullo in Siciliam profectus, & cum ex ea prouincia cum eodem Lucullo decederet, venit Heracleam: quæ cum esset ciuitas æquissimo iure ac foedere, adscribi se in eam ciuitatem voluit. Idque cum ipse per se dignus putaretur, tum authoritate & gratia Luculli ab Heracliensibus impetrauit. Data est ciuitas Syllani lege & Carbonis, si qui foederatis ciuitatibus adscripti fuissent: si tum cum lex ferebatur, in Italia domicilium habuissent, & si sexaginta diebus apud Prætorem essent professi. Cū hic domiciliū Romæ multos iam annos haberet, professus est apud Prætorem Q. Metellum familiarissimum suum. Si nihil aliud, nisi de ciuitate ac lege dicimus, nihil dico amplius, causa dicta est. Quid enim horum infirmari Gracche potest? Heracleæne esse eum adscriptum negabis? Adest vir summa authoritate & religione & fide L. Lucullus, qui se non opinari, sed scire non audiuisse, sed vidisse: non interfuisse, sed egisse dicit. Adsunt Heraclienfes Legati nobilissimi homines, qui huius iudicij causa cum mandatis & cum publico testimonio venerunt, qui eum adscriptū Heracliensem dicunt. Hic tu tabulas desideras Heracliensium publicas, quas Italico bello incenso tabulario interisse scimus oēs. Est ridiculū, ad ea quæ habemus, nihil dicere, quærere quæ habere nō possumus: & de hominū memoria tacere, literarū memoriā flagitare: & cū habeas amplissimā

Heraclea, in magna Græcia fuit, vbi & Neapolis.

Colligit narrationem & concludit.

Cōfirmatio causæ, ex testimoniis.

Refutatio obiectionis.

Collatio fidei & Tabularum.

M. T. CIC. ORATIO

viri religionem, integerrimi municipii iusiurandum fidemque: ea quæ deprauari nullo modo possunt, repudiare: tabulas, quas idem dicis solere corrumpi, desiderare.

SYLVIVS.

A' M. AB M I L I O) Scauro. A' L. Crasso) Oratore, quem Cicero in libris de Oratore disputare facit. Drusum) Vel Liuium. Drusum intelligit, qui tempore belli Cimbrici Sardiscos in Thracia c o s. vicit, vel Drusum eum qui aliquantò post Trib. pleb. in vestibulo domus suæ interemptus est, de quo in Malonianâ scripsimus: nisi Drusus, ut in aliquibus codicibus est, ut Octauium non Octavios legere mauis. Fuit autem Cn. Octavius is qui c o s. C. Cinnam collegam leges perniciosas molientem ex vrbe expulit, à quo in bello ciuili victore cum omnibus suæ partis nobilibus occisus est, ut est apud T. Liuium lib. 80. Catonem) Hunc M. Catonis eius qui se postea Vtica occidit, patrem fuisse arbitror. Interim) id est postea, qua in re dicitur rarissimè. Satis

Heraclea.

Adscribere ciu-
rati, in ciuitatē,
& in ciuitate.

Confederatus
non dicitur.

Tabularium.

BOLERVS.

Profiteri apud
prætorem.

lōgo interuallo) id est, satis longo tēpore post. In Siciliam profectus) L. Lucullus Quæstor Asiam, prætor Siciliam, c o s. Asiam obtinuit, cum eo in has prouincias Archias profectus est. Heracleam) Hoc nomine vrbes multæ fuerunt. Hæc autem in Italia, in sinu Tarentino fuit. ea autem fuit primùm Troia, sed procedente tempore inductis colonis Tarentinis Heraclea appellata est. Author est Strabo lib. 6. A' Equissimo in-
re) id est libera fœdere æquissimo. Adscribi, &c.) id est, huius ciuitatis ciuis fieri voluit. Adscribere ciuitati, in ciuitatem, & in ciuitate dici, ex his quæ proximè sequuntur, attende. Data est ciuitas) id est, quum in Heracliensem ciuitatem adscriptus est, factus est ciuis Romanus lege Syllani & Carbonis. Syllani lege & Carbonis) Significat Syllanum & Carbonem c o s. s. ex senatusconsulto hanc legem tulisse. Hi autem qui fuerint, mihi planè cognitum non est. Fuerunt quidem Papyrius Carbo & M. Iunius Syllanus c o s. s. in initio belli Cimbrici: quorum vterque cum Cimbricis infelicitè pugnauit, ut est apud Liuium lib. 63. & 65. sed Romam nondum venerat Archias, postea alius Carbo bis c o s. fuit: primùm cum Cinna, iterum cum C. Marij filio. Fœderatis) Fœderatos dicimus, non cōfœderatos: uti ciues, non conciuēs. Essent profecti) id est, nomina sua inscribi iussissent. Multos iam annos.) In codicibus aliis scriptum est. Multos iam ante annos. Quæ lectio magis placet. Dicta) id est defensa, ut reū causam dicere dici solet. M. Lucullus) L. Lucullus potius legi debet, ut facile cognitu est. Tabulas publicas) id est, ut ita dicam, registrum publicum, vbi adscriptorum ciuium nomina scripta sunt. Italico bello) De eo vide L. Florum, de quo eodem alio in loco scripsimus. Tabulario) id est loco eo vbi tabulæ publicæ asseruabantur: ut scribit Plutarchus in Problematis, templum Saturni Romæ appellatum esse tabularium, quod in eo non solum ærarium, sed etiam tabulæ publicæ asseruantur. Amplissimi viri) L. Luculli Religionem) id est iusiurandum & testimonium. Iuratus enim testis dicebat testimonium. Integerrimi municipij) Heracleæ.

V E N I T Heracleam) Heraclea vrbs Italiæ in finibus Campaniæ fuit. hæc habebat ius Romanæ vrbis. ideo cū Archias in eam inscriptus erat, habebat etiam ius Romanæ vrbis. Nam fœderatis ciuitatibus idem erat ius cum Romana vrbe, & iisdem priuilegijs vtebantur. Profiteri apud prætorem, est nomen & censum indicare coram prætore. Nā qui sociis ciuitatibus se adscribebant, cogebantur dare sua nomina testimonij loco, quo & ciues esse, & alicuius ciuitatis sociæ ius habere agnoscerentur. Fiebat etiā professio quinto quoque anno: id verò apud scriptores censum agere dicitur. Si qui fœderatis Maior. Cū hic domicilium) Minor. Si nihil aliud) Narrationis conclusio. Quid enim horum) Confutatio per locum à testibus. Nam Lucullū & legatos Heraclienles testes adducit, Archiam esse Heracleæ adscriptū. Obserua autem quā aptè vtarur in-

terrogatione: qua non solum interrogat, sed urget etiam aduersarium. Italico bello)
De quo lege Florum lib. 3. cap. 13.

At domiciliū Romæ nō habuit is, qui tot annis ante
ciuitatem datam, sedē omniū rerū ac fortunarum suarū
Romæ collocauit. At non est professus: imò verò his ta-
bulis professus, quæ solæ ex illa professione collegiōque
Prætorum obtinent publicarum tabularum authorita-
tem. Nam cū Appii tabulæ negligentius asseruatæ di-
cerentur: Gabinii, quandiu incolumis fuit, leuitas, post
damnationem, calamitas, omnē tabularum fidem resi-
gnasset: Metellus homo sanctissimus modestissimūq;
omnium, tanta diligentia fuit, vt ad L. Lentulum Præto-
rem & ad Iudices venerit, & vnius nominis litura se cō-
motum esse dixerit. His igitur tabulis nullam lituram
in nomen A. Licinii videtis. Quæ cū ita sint, quid est
quod de eius ciuitate dubiteris? præsertim cū aliis
quoque in ciuitatibus fuerit adscriptus? Etenim cū
mediocribus multis, & aut nulla, aut humili aliqua
arte præditis, gratuitò ciuitatem in Græcia homines
impertiebantur, Rhegynos credo, aut Locrenses, aut
Neapolitanos, aut Tarentinos, quod scenicis artificibus
largiri solebant, id huic summa ingenii prædito gloria
noluisse? Quid? cū cæteri non modò post ciuitatem
datam, sed etiam post legem Papiam, aliquo modo in
eorum municipiorum tabulas irrepperunt: hic qui nec
vitur quidem illis, in quibus est scriptus, quòd semper
se Heracliensem ciuem esse voluit, reiicietur? Censui no-
stros requiris scilicet. Est enim obscurum proximis Cē-
soribus, hunc cum clarissimo Imperatore L. Lucullo a-
pud exercitum fuisse, superioribus cum eodem Quæ-

Alia obiectio,
quā simpliciter
negando refel-
lit, mox alia oc-
cupata, quā de-
pellit cū ampli-
ficatione tabu-
larum, quibus
Archias apud
prætorē est pro-
fessus.

Cōcludit, & ar-
gumenta cōie-
cturæ subiungit
ex comparatis,
quibus volunta-
tem Heraclien-
sium erga Ar-
chiam probat.
Amplificatio à
verisimili exmi-
nore.

Quæ iussit ve-
be excedere om-
nes qui nō erāt
ciues Romani.
Refutat cēsum
obiectū, quod
primū irridē-
do purgat, dein
de remouet à
causa, & quod
ad vim census
pertinet, pro se
confirmat.

store fuisse in Asia: primis Iulio & Crasso, nullam populi partem esse censam.

SYLVIVS.

AD domicilium) Quid si legas, aut domicilium? Est autem domicilium, domus, possessio in ea ciuitate, unde cuius sis, in qua domo saepius commorere: ut colligere licet ex lib. Digest. 50. ad municipalem, & de incolis. Sedem omnium rerum &c. id est, constituit vivere & mori Romae, eumque sibi locum delegit, ubi vitam reliquam exigeret.

Nam quum Appij tabulae) Appius & Gabinus tum Praetores erant, quum Archias professus est. Negligentius asseruatae) Et ideo multi clam irreperissent, id est, nomina sua furtim inscripserunt. Incolumis) id est, in iudicium non vocatus. Post damnationem calamitas) Haec causa quae fuerit, legere non memini. Fuit quidem a P. Sylla Gabinus accusatus ambitus, sed absolutus: postea eundem accusatum quod Ptolemaeum in regnum reduxisset, Cicero defendit: quod autem tum damnatus fuerit, id ad hanc causam nihil pertinet. Calamitate rei damnati saepe appellat Cicero. Resignasset) id est, euulgasset & sustulisset, nec iis tabulis ulla fides haberetur. Metellus) Is est, ut arbitror, Q. Metellus, apud quem Praetorem Archias professus est. Cuius tabulae quanuis diligenter asseruatae fuissent, in iis tamen unius nominis litura inuenta est, qua se commotum esse dixit. Sed in Archiae nomine nulla litura erat. Etenim quum mediocribus) Argumento a minore ad maius docet Archiam a Rhegynis, Locrensis, Neapolitanis, Tarentinis in ciuitatem adscriptum esse. In Graecia) id est in magna Graecia, quae in Italia est, in qua sunt haec ciuitates. Scenicis) id est vilibus & abiectis. Quid cum ceteri) Heraclensem ciuem Archiam ex eo probat, quod aliis ciuitatibus in quas adscriptus fuerat, uti noluerit. Post ciuitate datam) Italicis populis, ut arbitror, quibus a Senatu data est, ut ait T. Liuius lib. 80. Post legem Papiam) Lex Papia urbis usu peregrinos prohibebat. De qua Cicero in lib. de Offic. 3. Male, inquit, qui peregrinos urbibus uti prohibet, eosque exterminant, ut Petronius apud patres nostros fecit, Papius nuper. Nam urbis usu prohibere peregrinos sane inhumanum est. In eorum municipiorum) Rhegynorum &c. In tabulas irreperunt) id est, in eorum tabulis nomina sua furtim inscripserunt, aut inscribenda curauerunt. Censuram) id est, a censoribus Archiam censum esse negas. Solebant enim Censores quinto quoque anno ciues Romanos censere. Soli autem ciues censebantur. Itaque censu seruos fieri liberos Cicero dicit in Topicis. Si igitur census non fuit Archias, inquit Gracchus, non est ciuis. Scilicet) Ironia est. Est enim obscurum) In ironia persistit, tanquam dicat, nemini ignotum est. Proximis) id est nouissimis, qui proxime pop. Ro. censuerunt. Apud exercitum) In Asia, in bello Mithridatico. Superioribus) id est iis qui ante proximos fuerunt. Hoc ex loco probari potest censuram aetate Ciceronis quinquennalem fuisse, quod alio loco diximus. Nam si quinto quoque anno censebatur pop. Rom. & proximi censores & superiores & primi censuerunt, censura quinquennalis erat: vel saepius quam quinto quoque anno populus Ro. censebatur. In Asia) In bello Mithridatico. In eo enim bello cum Sylla Lucillum fuisse Appianus scribit in Mithridatico. Primis) Censoribus, qui fuerunt primi censores post datam Archiae ciuitatem. Nullam partem populi) id est nullum populi Romani censum factum esse.

Lex Papia.

Irrepere in tabulas.

Censuratio.

BOLERVS.

AD domicilium) Confutatio obiectionis de domicilio. At non est professus) Confutat tabulas, argumento a tabulis sumpto. Etenim cum mediocribus) Argumentum verisimile a minori. Rhegynos credo) Ironice. Post legem Papiam) Lege Papia omnes qui Romani ciues non erant, exire cogeantur. Censuram) Confutat quod aduersarius obiecerat, Archiam non esse adscriptum a censoribus. Et ait ipsum bis cum censu actus est, in exercitu fuisse: semel cum domi fuerit, populum non esse censum.

Sed quoniam census non ius ciuitatis confirmat, ac tantummodo indicat, eum qui sit census, ita se iam tum

gessisse pro ciue: iis temporibus quæ tu criminari ne
 ipsius quidem iudicio in ciuium Romanorum iure esse
 versatum, & testamentum sæpe fecit nostris legibus, &
 adiit hæreditates ciuium Romanorum, & in beneficiis
 ad ærarium delatus est à L. Lucullo Prætorè & Consu-
 le. Quære argumenta, si qua potes: nunquam enim hic
 neque suo, neque amicorū iudicio reuincetur. Quæres
 à nobis Gracche, cur tãtopere hoc homine delectemur?
 quia suppeditat nobis vbi & animus ex hoc forēsi stre-
 pitu reficiatur, & aures conuitio defesse conquiescant.
 An tu existimas, aut suppetere nobis posse quod quo-
 tidie dicamus in tanta varietate rerum, nisi animos no-
 stros doctrina excolamus? aut ferre animos tantam pos-
 se contentionem, nisi eos doctrina eadem relaxemus?
 Ego verò fateor me his studiis esse deditum: cæteros
 pudeat, si qui ita se literis abdiderunt, vt nihil possint ex
 his neque ad communem afferre fructum, neque in
 aspectum lucemque proferre. Me autem quid pudeat,
 qui tot annos ita viuo ludices, vt ab illis nullo me vn-
 quam tempore, aut commodum, aut ocium meum ab-
 straxerit, aut voluptas auocarit, aut denique somnus re-
 tardarit? Quare quis tandem me reprehendat, aut quis
 mihi iure succēseat, si quantū cæteris ad suas res obeun-
 das, quantum ad festos dies ludorum celebrandos, quā-
 tum ad alias voluptates, & ad ipsam requiem animi &
 corporis conceditur temporis, quantum alii tribuunt
 intempestiuis conuiuiis, quantum denique alexæ, quan-
 tum pilæ, tantum mihi egomet ad hæc studia recolē-
 da sumpsero?

CESSISSE pro ciue) Gerere pro ciue dicitur, is qui iure ciuitatis utitur, siue ci-
 uis sit, siue nō sit. Quæ tu criminari) Syncera magis lectio videtur, si quibus, non quæ,

D

In beneficiis, id
 est, in legatis &
 rario à priuatis
 hominibus.

Epiphonema.

Occupatio,
 qua digreditur
 ad comédatio-
 né personæ, ex
 qua præcipuū
 in causa præsi-
 dium petit.

Extenditur plu-
 ribus verbis vti-
 que ad perora-
 tionē. Illud vī
 de quomodo
 occasione eius
 petat à studio
 suo erga Ar-
 chiam, & ex eo
 sensim deduca-
 tur ad artium
 amplificatio-
 nem.

Correctio.

Congeries.

A simili.

SYLVIVS.

Procinctum.

Testamentorum
libertas.

Maledictum.

Poeticæ rei stu-
dium.Studiorum se-
cessus.Requiem & re-
quiem dicim⁹.Intempestiua
conuiuia.

BOLEROVS.

Ad arariū de-
lati.

scribatur. Ipſus) Archia. Testamentum fecit) Illis tribus probat Archiam in iure ci-
uium Rom. verſatum eſſe, teſtamenti factione, legibus Rom. hæreditatum ciuium Ro.
aditione, & in beneficiis ad ararium delatione, quæ ſolis ciuibus Ro. licebant. Noſtris
legibus) Apud Romanos veteres duo teſtamentorum genera erant, quorum altero in
pace & ocio utebantur, quod calatis comitiis appellabat. Altero quum in prælium exi-
turi eſſent, quod procinctum dicebatur, vt in libro Inſtitutionū Iuſtiniani. 2. titulo de
teſtamenti ordinandis. Libro Digectorū xxvij. titulus eſt de teſtamenti, & qui teſta-
menta facere poſſunt, & quæadmodum teſtamenta fiant. Adit hæreditates) Tum e-
nim teſtamentorū libertas erat, id eſt, licebat quenuis ſiue propinquum, ſiue alienum,
modo ciuis eſſet, hæredem facere. In beneficiis, &c.) In beneficiis ad ararium delati
dicuntur ij qui ciues Romani ex erario publico beneficiū aliquod accipiunt, propterea
quod in bello rem fortiter geſſerunt, vt ex imperatoris teſtimonio cognitū eſt. Quo-
ries à nobis) Hoc loco ingreditur vt poeticam artem cōmendet. Conuitio) Id eſt ma-
ledicto petulantiore. Eſt enim maledictū id quod ab accusatore obiicitur reo præter
crimen quod cauſæ proprium eſt, quod nihil habet propoſiti præter cōtumeliā: id ſi
petulantius iactatur, conuitium: ſi facetius, vrbaniſas nominatur, vt ait Cicero pro Cæ-
lio. Cic. autē defendere ſolebat, non accuſare, in quem etiam huiusmodi cōuitia con-
iciebantur. Ego verò fateor) Quia conſularis viri grauitate indignum videbatur nō-
nullis eſſe poetica ſtudia repetere, eaq; ſtudia videntur eſſe leuiora, ipſo quoque Cice-
ronis teſtimonio, cuius verba ſunt ex libro de Claris oratoribus, In leuiorum, inquit,
artium ſtudio memoriæ prodiū eſt, poetas nobiles poetarū æqualium morte doluiſſe:
id tamen ſibi turpe non eſſe oſtendit Cicero, q. ex his fructum percipiat, q. iis tempora
negotiis debita non accomodet. Literis abdiderunt) id eſt literis in ſecreſſu dedide-
runt, vt apud Horatium in Epistoſis, Veianius armis Herculis ad poſtem fixis, later ab-
ditus agro. Seceſſus enim ſtudia amant. Itaque Demotheſes, vt ait Quintilian. libr. 10.
in locum ex quo exaudiri nulla vox, nihilque proſpici poſſet, ſe condebat. Quid ſi le-
gas, ita ſe à literis abdiderunt, id eſt remouerūt: Quæ lectio mihi coherere magis vide-
tur cum eo quod de ſe poſtea Cicero dicit. Vt à nullius me) In codicibus aliis ſcriptū
inuenio, Vt ab illis nullo, &c. quæ lectio magis placet. Ad ſuas res obeundas) id eſt ad
ſua cōmoda. Negat enim Cicero ſe aut cōmodo ſuo, aut ocio, aut voluptate, aut ſomno
à ſtudiis poeticis retractum aut retardatum. Itaq; ſe non reprehendendum, ſi quod tēpus
aliq. aut commodis ſuis, aut ocio, aut voluptatibus, aut ſomno concedunt, id ipſe ſtudiis
poeticis impertiatur. Ad ipſam requiem animi & corporis) id eſt ad ſomnum. Re-
quiem) Dicimus etiam requiemem, vt in libro Tuſculanarum Quæſtionum quinto,
Somnum denique nobis, niſi requiemem corporis, & medicinam quandam laboris affe-
ret, contra naturam putaremus datum. Aufert enim ſenſus, actionemq; tollit omnem.
Tempeſtiuis) Tempeſtiua conuiuia quæ ſunt, in Catonem Maiorem Ciceronis ſcri-
pſimus. Hoc tamen loco ſunt qui legant intempeſtiuis, quæ lectio mihi videtur melior.
Intempeſtiua conuiuia. Intempeſtiua enim conuiuia ſunt immoderata, quæ ad voluptatem, non ad valetudinē
fiant, in quibus nimium temporis propter epularum luxuriam conſumitur. Recolēda)
id eſt repetenda, reſumenda, & retractanda.

SED quoniam cenſus) Alia conſutatio ſententiæ aduerſarij. Dixerat enim Archiam
ipſum conſeſſum eſſe quod inter ciues non ſit verſatus: igitur ciuem non eſſe: id con-
ſutat à ſignis, ſcilicet quod teſtamenta fecerit, hæreditates adierit, & in beneficiis ad
ararium delatus ſit. Ad ararium delatus) Ad ararium deferrebantur tabulis hi qui de
Republiā bene meriti erant: quæ res magnam laudē merebatur. Quare argumenta)
Quia videt cauſam firmam eſſe, ideo vrget aduerſarium. Quæres à nobis) Abſolu-
ta cauſa probationibus à re ipſa acceptis, excurrit in locum communem, quo ſtudia
humanitatis & literas commendat, ſumptis argumentis ex locis generis demonſtrati-
ui, ab ipſa perſona Archia, quod fieret oratio ſplendidior. Nam ipſa cauſa per ſe nō ha-
buit copioſam dicendi materiā. Proinde inſtituto loco communi ipſam illuſtrat, &
dignitatem quandam addit: Eſtque hic locus diligenter obſeruandus, vt nobis ſcriptu-

is sit exemplum tractandorum locorū communium. Est enim singularis artificis, pos-
se locos communes aptè orationi inferere. Animaduertendum autem, quàm callidè
M. Cic. ad suam personam Archiæ laudes transferat. Nec enim iudici commendat Ar-
chiam ambitiosius, sed dicit sed magnificere Archiam: atque interim ab ipsis causis fi-
nalibus argumentatur, docens cur literæ sint colendæ. Primum itaque inquit volupta-
tis causâ literas amandas & discendas esse, ideòque inquit: Quantum alijs temporis in
alea, in spectaculis, in conuiuiis absument, tantum ego in his literis. Secunda causâ,
literarum tractatione dicendi facultas augetur & conseruatur. Tertia, mores etiam li-
teris formantur, & consilia regendæ Reipublicæ ex illis petuntur. atque hæc omnia ait
se ab Archia accipere, vt Archiæ laudes ad se transferat, ne fortè laudatio potuisset vi-
deri suspecta. Et quoniam mentionem locorum communium fecimus, libuit de illis ali-
quantò rudius & apertius differere. Video enim multis prauam opinionem insedisse,
qui existimant locorum cōmunium cognitionem in eo consistere, si multas in vnū ali-
quem locum sententias cōportent: interim rationē planè tenent nullâ, quo modo sen-
tentis aut exemplis vtendum sit. Habet autem quæque ars suos locos, ideo ex philoso-
phia morali loci communes vitiorū ac virtutum petuntur. Nam hæc philosophiæ pars,
de virtute, de officio, de honesto, æquo & bono, & ignominia tractat, &c. Ex phycis
libris loci rerum naturalium petuntur. Sic suos locos habet Theologia, suos sciētia iu-
ris, suos Medicina. Ex his nisi cognitio perfecta vniuscuiusq; loci discatur, impossibile
est vt institutum aliquem locū pro dignitate tractes, neque videbis quid res, & vbi sit:
sed temerè congestis sententiis, quas ad præsentem locum pertinere existimabis, man-
cam & eneruem orationē efficies. Debet igitur vniuscuiusque loci natura, & vis, causâ
& effectus cognosci ex ipsis fontibus. Præterea ratio tenenda, quomodo aptè in oratio-
nem inferi possint. Illi enim, vt M. C. inquit, in ipsis causâ neruis hærent, & ex eis tan-
quam fontibus oratio nascitur. Si cui dicendum esset de bello Turcico, statim se locus
cōmunis offeret, scilicet charitatis officiū. is locus in totâ causâ aptè spargendus erit.
Verum nisi ille qui dicet, perfectè cognorit ex sacris libris, quid magistratus sit, quod
eius officiū sit, num liceat Christiano magistratui bellū gerere, & quid differat regnū
ciuile à spirituali, ineptissimè tractabit totam causâ. Nam offendet eum alicubi sen-
tentia scripturæ, quæ Christiano non permittunt vim vi repellere: ideòque statim dubi-
tabit, num rectè faciat Christianus magistratus si bellū gerat. Verum qui sciet quanto-
pere prædicet hoc opus charitatis ipsa scriptura, ille præclare & splendidè de eo dicet,
& experietur quid illud sit quod Horatius dixit, Verbaque præuisam rem non inuita
sequeuntur. Nam docebit, Principes gladium ideo à deo accepisse, in hoc esse præfectos
eos qui arma gerunt, vniuerso mundo, vt depellant latrocinia, opprimant seditiosos, &
turbantes publicam pacem. Turcam verò esse immanissimum nominis Christiani ho-
stem, qui si vincat nos, non tantum de statu reipublicæ nostræ, sed de tota omnino re-
ligione actum esse. Conseruandam autem illam nostram qualemcunque reipublicæ for-
mam, in qua omnia ex certis legibus iudicentur & constituentur: Turcam nullum te-
nere certum reipublicæ statum, ex nullis legibus dicere ius, apud eum licere vnicuique
quod libet, & perditissimos quosque homines eum habere maximo in precio: propter-
ea omnibus Christianis non tantum pro aris & focis, sed pro iis rebus esse dimicandū,
quibus in vniuerso orbe nihil sit neque sanctius, neque præclarius: nempe pro doctrina
Euangelica cælo demissa, pro conseruando reipublicæ bono statu. Præterea faciet col-
lationem. Hoc opus si alijs charitatis operibus magnis quidem illis comparetur, longè
præstare: Nam pauperum subleuare inopiam, largiri eleemosynas, curare & conso-
lari infirmos, recreare afflictos, ædificare hospitalia, etiam si præclara sint, tamen mul-
tò leuiora esse quàm quæ cum hoc vno charitatis opere conferri debeant. Superio-
ribus annis cum mota esset quæstio de sacerdotum cœlibatu, prodiit libellus quidam
Fabri cuiusdam, ea de re tractans. Is in eo toto scripto nihil aliud agit, quàm quod
sententias censuit de matrimoniis calamitatibus, de mulierum vitiis, &c. Qua tracta-
tione quid potest esse magis ridiculum? Hoc enim illi agendum erat, liceatne sacer-

doti vxorem ducere. Item de voto, de cœlibatu, & eius vitiis disputare conueniebat. Itē an cœlibatus vitia potius ferenda **sint**, quā mutāda. Sic enim tractare locos, est videre quid res, & vbi sint, quæ earum **naturæ**, quæ causæ. Hæc non maledicēdi studio, sed docendæ iuuentutis causā scripsi. Maneat illi, quandoquidem habet qui eum admiran-
 rantur, sua gloria. Inepti etiam & **stupidi** homines fuerunt illi, qui in rusticorum sedi-
 tionē articulos de officio magistratus, de seruitute, & similes euulgarunt. Quod si ex-
 actā horum locorum notitiam **tenuissent**, non scripsissent tam seditiosum dogma. Ve-
 rū illi sententias quasdam ex scriptura cōuertebant, quibus deus minatur malis prin-
 cipibus pœnam. Igitur colligebant eos tollendos esse, non esse illa ferenda onera quæ
 videbantur grauiora. Rem ipsam penitus non introspexerant, scilicet magistratum esse
 ordinationem diuinam, qualis **qualis** ille fuerit, aut quacunque occasione regnum in-
 uaserit. præterea in omnibus illis esse obsequendū, præterquam in his quæ præcipiūt
 contra mandatum dei: quod si **non** obtemperantes occiderint, vel punierint, tamen o-
 mnia ferenda potius, quā arma aduersus illos sumenda. Forensi strepitu.) Nam in-
 genia studiis seuerioribus ac forensi dicendi exercitatione attrita, hi se elegatioribus &
 blandioribus studiis veluti reficiuntur. Ego verò fateor.) Occupatio est, ad quam re-
 spondens, tres causas adfert cur in literis versetur. Prima, voluptatis causa versor in li-
 teris, quemadmodum alij in conuiujs, alij in spectaculis, voluptatis causa versantur.

Quare quis tandem me reprehendat.) Amplificatio à simili.

Artes humanæ
 cōferunt ad o-
 ratoriam facul-
 tatem, & sapien-
 tiam. Est locus
 ab efficiētibus.

Memoria anti-
 quitatis huma-
 nis literis illu-
 stratur, quod
 docet exēplis.

Atque hoc adeo **mihi** cōcedendū est magis, quod ex
 his studiis hæc quoque censetur oratio & facultas: quæ
 quantacunque in me est, nunquā amicorū periculis de-
 fuit. Quæ si cui leuior videtur, illa quidē certē, quæ sum-
 ma sunt, ex quo fonte hauriam, sentio. Nā nisi multo-
 rum præceptis multisque literis mihi ab adolescentia
 suasissem, nihil esse in **vita** magnopere expetēdum, nisi
 laudem atque honestatem: in ea autem persequenda o-
 mnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis atque
 exilij, parui esse ducenda, nunquam me pro salute ve-
 stra in tot ac tantas dimicationes, atque in hos profliga-
 torum hominum quotidianos impetus obiecissem. Sed
 pleni omnes sunt **libri**, plenæ sapientum voces, plena
 exemplorum vetustas: quæ iacerent in tenebris omnia,
 nisi literarū lumen accederet. Quā multas nobis ima-
 gines, non solum ad intuendum, verū etiam ad imi-
 tandum, fortissimorum virorum expressas, scriptores &
 Græci & Latini reliquerunt? quas ego mihi semper in
 administranda republica proponens, animum & men-

tem meam ipsa cogitatione hominū excellentium con-
formabam. Queret quispiam, quid illi ipsi summi viri, Occurrit obie-
quorū virtutes literis prodite sunt, istāne doctrina quā ctioni.
tu effers laudibus, eruditi fuerunt?

HAE C quoque crescit) In aliis codicibus, censetur, non crescit scriptum est: quo etiam SYLVIVS.
modo legit Budæus in adnotationibus in Pandectas, exponitque censetur, id est precii Censeri.
& æstimationem meretur, & in primis laudatur. Vtrā vis sequere lectionem. Facul-
tas dicendi) Quintilianus lib. I. scribens quātum lectio poetarū profit oratori futuro,
Denique, inquit, credamus summis oratoribus, qui veterum poemata vel ad fidem cau-
sarum, vel ad ornamentum eloquentiæ assumunt. Nam præcipuē quidē apud Cicero-
nem, frequenter tamen apud Asinium etiā, & cæteros qui sunt proximi, vidimus Ennij,
Accij, Pacuuij, Lucilij, Teretij, Cæcilij, & aliorū inferi versus, summa non eruditionis
modō gratia, sed etiā iucunditatis, quū poeticis voluptatibus aures à forensi asperita-
te respirent. Quibus accedit non mediocris vtilitas, quū sententiis eorū velut quibus-
dam testimoniis quæ proposuere confirmant. Quæ si cui leuior videtur) Ex poetarū
aliorūq; authorū lectione docet homines excitari ad ea quæ sint maximē expetenda,
id est ad laudem & honestatem. Itaque si cui dicendi facultas videatur leuior, quæ stu-
diis poeticis crescit, ideoq; studia poetica parui ducat, necesse est ei laus & honestas, id
est gloria, videatur non grauior, ad quam studiis literarum excitantur homines. Quæ)
Dicendi facultas, non mea quidē, sed ipsa in genere. Illa quæ summa sunt) id est laudē
& honestatem. Multisq; literis) Quauis de poeticis literis præcipuē dicat, cōmu-
nem tamen locū de literarum vtilitate tractat. Expetendū) Expetimus enim cum ra-
tione, sine qua appetimus. Itaque honesta expetimus potius quā appetimus. Per-
sequenda) id est inquirenda & inuenienda. Inter tot ac tantas dimicationes) Cū Ca-
tilina & coniuratis. Profligatorū hominum) id est perditorum, vt Clodij, Pisonis, Ga-
binij. Sed pleni omnes sunt libri) id est, nihil aliud ferē in libris est, nihil aliud sapien-
tes loquuntur, innumerabilia sunt veterum exēpla, gloriam præ cæteris rebus expeten-
dam esse, in qua persequēda omnes corporis cruciatus, id est omnes labores dolorēsq;
omnia pericula mortis atque exilij contemnenda sunt. In tenebris) id est in hominum
obliuione. Nisi literarū lumen accederet) id est nisi illustrata literis essent. Accenderet
potius legendum puto quā accederet, quo modo in omnibus codicibus inuenio scri-
ptum. Nam accendere lumen dicimus. Ennius, vt est apud Ciceronem lib. de Officiis I. Accedere lumē.
Homo qui erranti comiter monstrat viam, quasi de suo lumine lumen accēdat, facit vt
nihilominus sibi luceat, quū accēderit. Lumen accendere pro illustrare, & quod vul-
gō dicunt, illuminari, dici non arbitror. Imagines) id est exempla. Non solum ad in-
tuendum) A vulgi cōsuetudine hac etiā in re abhorreere debemus. Existimat enim vul-
gus expressas imagines ad intuendum positas esse. Nos autē eas quæ etiam à scriptori-
bus relicte sunt, non solum intueri, sed etiam imitari debemus. Isque studiorū fructus Statuæ cur po-
esse debeat, vt quæ honestē facta legimus, ea imitari studeamus. Expressas) id est ve- sita.
ras, & vt ita dicam, ad viuū scribendas, tāquam pictas, vt paulō pōst, Mithridaticū ve- Studiorum fru-
rō bellū magnum atq; difficile, & in multa varietate terra marique versatum, totum ab ctus. Bob. bōlā
hoc expressum est. Et pro M. Cælio de Catilina, Habuit ille, sicuti meminisse vos arbi- Expressere,
tror, per multa maximarum non expressa signa, sed adumbrata virtutum. Ipsa cogita- Virtus.
tione hominum excellentium) id est cogitando de hominibus excellentibus. Virtutes)
id est res gestæ, & fortia facta. Virtus enim propriē fortitudo est.

ATQ; hoc adeo) Secunda causa, Quia studia augēt eloquentiam, ideo colo ea, BOLERSVS.
Quæ si cui leuior) Tertia causa. Literæ, inquit, profunt ad vitam rectē instituendam,
& suppeditant consilia ad Rempublicam gerēdam necessaria. Nunquam me pro fa-

lute) Respicit ad coniurationem Catilinæ, quæ Cicerone consule oppressa est. Quæret quispiam) Obiectio est, Tamen multi excellentes viri extiterunt sine literarum cognitione. Marcus Cicero concedit, & rationem subiicit: quia in quibusdam magna naturæ vis est, & propè diuina, quæ per se ad magnas res efficiendas sufficit. & hanc sententiam tamen postea corrigit. Quòd si ad eximiam naturam eruditio accesserit, tum singulare quiddam fieri solere. Vltimò concludit locum hunc, & simul argumentum à causa finali adfert, quo superius quoque vsus est. Etsi nullus fructus ex literis proveniret, tamen propter voluptatem esse expetendas. & amplificat venusta collatione, idque facta distributione temporum, ætatum, locorum, in hunc modum, Aliæ voluptates non permanent omni tempore, ætate & loco: literæ suas adolescentibus, suas etiam senibus voluptates præbent. Item temporibus prosperis sunt ornamento, aduersis solatio: domi agentibus sunt iucundæ, nec foris impediunt. Est autem hæc disputatio ex communi loco sumpta, qua quæri solet naturæne plus, an eruditio possit. & meminit eius rei Quintilianus lib. 2. cap. 20. & Horatius in arte poetica,

Natura fieret laudabile carmen, an arte,

Quæsitum est, ego nec studium sine diuine vena,

Nec rude quid profit video ingenium: alterius sic

Altera poscit opem res, & coniurat amicé.

Hæc ad secundam superiorē Ciceronis literam pertinent.

Quæres à nobis Gracche)

SE QUVENTVR PARTES SEV MEMBRA HVIVS LOCI.

Causas fortasse requiris Gracche, cur tanti faciam Archiam. Prima est, quòd studiis eius vehementer oblector & recreor: nam nisi iucundioribus interdum studiis animum relaxarem meum, non possem tantas in foro contentiones sustinere. Secunda, hæc mea dicendi facultas his literis conseruatur: nam quotidie suppetunt quod dicamus, & ingenium meum excolunt. Neque nego me his studiis esse deditum, in quibus ita versor, vt ab illis nullo ocio aut voluptate auocer. Quare quantū alij tēporis in alea, in publicis spectaculis absument, tantum mihi concedi ad hæc studia persequenda par est: idque eò magis, quòd eloquentiam meam augent: quæ qualiscūque est, certè amicorum salutis hætenus non defuit. Tertia non quidem levis causa est, quòd ex literis didici nihil esse virtute præclarius, cuius causa omnes cruciatus perferendi, omnia pericula subeunda sint. Neque enim ego me ipsum in tantum discrimen pro salute Reipublicæ conseruanda cōiecissem, nisi eam ex literis persuasionē induissem, virtutē esse omnibus rebus præferendam. sunt enim passim in multorum libris pulcherrima præcepta, & egregia exempla proposita, non tantum vt ea inspiciamus aut legamus, sed vt imitemur: in quæ cum ego tota mentis acie, dum Rempublicam administrarem, essem intentus, animum meum ex sapientum virorum præceptis institui & formaui.

Concessio.

Respondet naturam per se sæpius plus valere, quàm doctrinā: sed doctrina naturam perfici, cōfirmat exēplis.

Correctio.

Difficile est hoc de omnibus confirmare: sed tamen est certum quid respondeam. Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuisse, & sine doctrina, naturæ ipsius habitu propè diuino, per seipsos & moderatos & graues extitisse fateor: etiam illud adiungo, sæpius ad laudem atque virtutem, naturam sine doctrina, quàm sine natura valuisse doctrinam. atque idem ego contendò, cum ad naturam eximiam atque illustrem accesserit ratio quædam confirmatioque doctrinæ, tum illud ne-

scio quid præclarum ac singulare solere existere. Ex hoc esse hunc numero, quem patres nostri viderunt, diuinum hominem Africanum: ex hoc Caium Lælium, Lucium Furium, modestissimos homines, & continentissimos: ex hoc fortissimum virum, & illis temporibus doctissimum, Catonem illum senem. Qui profecto si nihil ad percipiendam colendamque virtutem literis adiuuarentur, nunquam se ad earum studium contulissent. Quod si non hic tantus fructus ostenderetur, & si ex his studiis delectatio sola peteretur: tamen, ut opinor, hanc animi remissionem humanissimam ac liberalissimam iudicaretis. Nam ceteræ res neque temporum sunt, neque ætatum omnium, neque locorum. Hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant: secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent: delectant domi, non impediunt foris: pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur. Quod si ipsi hæc neque attingere, neque sensu nostro gustare possemus: tamen ea mirari deberemus, etiam cum in aliis videremus. Quis nostrum tam animo agresti ac duro fuit, ut Roscij morte nuper non commoueretur?

Exempla,
Africanus maior.

Cato cæcilius.

Continuat argumentationem, & commendat humanitatem ab honesta delectatione.
Locus est ex efficientibus.

IDEM id est ego idem. Existere id est apparere, emergere, altius extolli. Africanum) Minorem Africanum & Lælium audiuisse Panætium Stoicum Cicero dicit pro Lucio Murena. Hi non in philosophia solum, sed etiam in ratione dicendi valuerunt. De Africani eloquentia Cicero in primo de Officiis, Quidam, inquit, ad eas laudes, quas a patribus acceperunt, etiam suam addunt: ut hic idem Africanus eloquentia cumulauit bellicam gloriam. Quod idem fecit Timotheus Cononis filius, qui quum belli laude non inferior fuisset quam pater, ad eam laudem, doctrinæ & ingenij gloriam adiecit. Idem in libro de claris Oratoribus, dicendi laudem in Lælio, quam in Scipione dicit fuisse illustriorem. Hic Caius Lælius sapiens cognominatus est. Lucium Furium) L. Furius Philus perbene Latine loqui putabatur, literatiusque quam ceteri: ut idem Cicero ait de claris Oratoribus. Eum in libris de republica disputante fecit Cicero, ut iustitiam accurata oratione vituperaret, ut eam Scipio laudaret, quod idem antea fecisset Glauconem Plato in libro de Republica secundo induxit, ut ad eam laudandam Socratem excitaret. Illis temporibus doctissimum.) Cicero de claris Oratoribus de Catone scribens, Quis, inquit, illo grauior in laudando, acerbior in vituperando, in sententiis argutior, in docendo differendoque subtilior? Refertæ sunt orationes amplius centum quinquaginta, quas quidem adhuc inuenerim & legerim, & verbis & rebus illustribus. Licet ex his eli-

SYLVIVS.
Africani Minoris eloquentia.

C. Lælij eloquentia.
L. Furius Philus.
Catonis Minoris eloquentia.

Poeticorū stu-
diorū utilitas.

Gustare.
Commoueri.
Moueri.

B O L E R V S.

Epiphonema
ex minori.

Iaus Archiæ ab
ingenio est ex
adiacentibus.

gant ea quæ notatione & laude digna sint: omnes oratoriarum virtutes in iis reperientur. Iam verò origines eius, quem florem, aut quod lumen eloquentiæ non habent? Idem paulò post de eodem, Antiquior est huius sermo, & quædam horridiora verba, ita enim tum loquebantur. Animaduersionem) id est animi attentionem, & poetarum lectionem. Hæc studia) Hæc studia poetica sunt ætatum omnium. nam ad adolescentiam agunt, senectutem oblectant. Sunt temporum omnium. nam secundas res ornant, aduersis per-
fugium ac solatium præbent. Sunt locorum omnium. nam delectant domi, &c. Quintilianus libro primo Grammaticam diuidit in duas partes, in rectè loquendi scientiam, & poetarum enarrationem, quæ plus habet in recessu, quàm fronte promittat. Quò mi-
nus, inquit, sunt ferendi, qui hanc artem vt tenuem ac ieiunam cauillantur, quæ nisi o-
ratoris futuri fundamenta fideliter iecerit, quicquid superstruxeris, corruet: necessaria pueris, iucunda senibus, dulcis secretorum comes, & quæ vel sola omni studiorum ge-
nere plus habet operis quàm ostentationis. Agunt) id est ducunt & conformant. Quod si ipsi hæc) Argumento à minori ad maius probat Archiam non negligendum. Hæc) Studia literarum. Sensu nostro gustare) id est percipere. Frequens enim translatio à gu-
stu ad animum. vt sapere, quum propriè gustatus sit, ad animum transfertur. Commouetur) id est doleret, vt in libro de Amicitia ipse Cicero moueri dicit, Ego si Scipio-
nis desiderio me moueri negem, quàm id rectè faciam, viderint sapientes: sed certè men-
tiar. Moueor enim tali amico orbatus, qualis, vt arbitror, nemo vnquam erit, & vt con-
firmare possum, nemo certè fuit.

Ego multos homines) Concessio. Etiam illud adiungo) Ratio. Atque idem) Cor-
rectio. Quòd si non) Epilogus huius loci à causâ finali, studia scilicet vel propter volu-
ptatem colenda esse, etiam si nullus ex illis fructus proueniret. Quod si ipsi) M. Cicero
hactenus Archiæ laudes ad suam tantum personam retulit. dixit enim, studia eius sibi
profuisse, ne scilicet suspecta fuisset laudatio. Hinc vt ostendat ab illis quoque magni-
faciendum Archiam, non proponit statim, Vos quoque iudices. Archiam magnificare
debetis: sed singulari quodam artificio ab hypothese ad thesin se confert, argumento ab
ipsa poetices arte & literarum studiis sumpto. Ars, inquit, laudè meretur apud eos etiā
qui eam ignorant. igitur & Archias laude & admiratione dignus est. & subiicit si-
militudinē ab exemplo Roscij sumptam, quæ illustrat argumentum, Quales in Roscio
motuum celeritates fuerūt, quibus delectauit, & omnium amorem sibi conciliauit: ta-
les animorum & ingenij motus sunt in Archia. Similitudinem probat ab eo, quòd mul-
tos sæpe versus ex tempore solet scribere, & eandem rem rursus cōmutatis verbis & sen-
tentiis efferre. Postremò argumentum à differentia artis poetice sumit, atque ostendit
poeticam omnibus aliis artibus esse præstantiorem. Vtitur autem enthymemate. Poe-
tam ipsa natura effingit, & diuino adflatu fit, igitur poetæ diuini sunt. Id amplificat
postea à maiori, Nulla vnquam barbaria violauit nomen poetæ. Saxa respondent voci-
bus, bestiarum cantu flectuntur: igitur & nos poetarum voces mouere debent.

Qui cū esset senex mortuus, tamen propter excel-
lentem artem ac venustatem videbatur omnino mo-
ri non debuisse. Ergo ille corporis motu tantum a-
morem sibi conciliarat à nobis omnibus: nos animo-
rum incredibiles motus, celeritatēque ingeniorum
negligemus? Quoties ego hunc Archiam vidi, lu-
dices (vtar enim vestra benignitate, quoniam me in
hoc nouo genere dicendi tam diligenter attenditis)

quoties ego hunc vidi, cum literam scripisset nullam, magnum numerum optimorum versuum de his ipsis rebus quæ tum agerentur, dicere ex tempore? quoties reuocatum eadem rem dicere commutatis verbis atque sententiis? Quæ verò accuratè cogitatæque scripisset, ea sic vidi probari, ut ad veterum scriptorū laudem peruenirent. Hunc ego non diligam? non admirer? non omniratione defendendū putem? Atque sic à summis hominibus eruditissimisque accepimus, ceterarum rerum studia & doctrina & præceptis & arte cōstare: poetam natura ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi diuino quodam spiritu afflari. Quare suo iure noster ille Ennius sanctos appellat poetas, quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur.

Reuocatum, ut denuo diceret.

Epiphonema. Amplificatio à dignitate poetices per comparisonem. Locus est ab efficientibus. Probat Ennij testimonio.

VENUSTATEM) Artis scilicet, ne ad corporis speciem referas. Hunc enim Roscius histrio. sciu oculis fuisse peruerissimis Cicero libro de Natura Deorum primo scribit. Cuius verba sunt illa de artis venustate ex libro de Oratore primo, Ut ad hanc similitudinem huius histriionis oratoriam laudè dirigamus, viderisne quàm nihil ab eo nisi perfectè, nihil nisi cum summa venustate fiat, nisi ita ut deceat, & uti omnes moueat atque deleat: Itaque hoc iamdiu est consecutus, ut in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur. C. Cæsar orator, ut idem lib. 2. ait, se dicebat solere sæpe mirari eorum impudentiam, qui agerent in scena gestum spectante Roscio: Quis enim, inquit, sese commouere potest, cuius ille vitia non videat? Amorem conciliat. Etiam conciliare odia dicimus. Quintilianus lib. 5. Suntque viles ad conciliandum iis quos inuisos facere volueris, odium. Ut amorem conciliat à nobis Cicero, ita Titus Liuius in lib. 39. inuidiam apud fratrem conciliare dicit. Omnis mentio Romanorum quantam inuidiam, & cōciliare ei apud cæteros Macedonas, tãtam inuidiam non apud fratrem modò, sed liare ab illo, & etiam apud patrem conciliabat. Tam diligenter attenditis) Quum attentè auditores apud illum. audiunt, idque dicimus, eos quodammodo attentiores reddimus. Quum literam scripisset nullam) id est quum nihil omnino scripisset ex iis quæ ex tempore dicebat. Archias versus

SYLVIVS. ROSCIUS HISTRIO.

Cōciliare amorem, odia & inuidiam, & cōciliare ab illo, & apud illum.

Archias versus ex tempore faciebat.

chiam enim commendat, quod ex tempore versus faciat. Hanc dicendi ex tempore facultatem, ut ait Quintilianus lib. 10. non in prosa modò multi sunt consecuti, sed etiam in carmine, ut Antipater Sydonius, & Licinius Archias. Credendum enim Ciceroni est, non quia nostris quoque temporibus non & fecerint quidam hoc, & faciant. Hæc ille. Ouidij de se illud est libro Tristium quarto, Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos, Et quod tentabam scribere, versus erat. Literam nullam) Id sæpe Cicero dicit, quum nihil omnino scriptū significat: ut à Oio ne in Verrem tertia, Ut Romā rediit, nullam literam pupillo, nullam matri eius, nullam tutorib⁹ reddidit. Et pro A. Cluentio, In quibus tabellis de furto litera nulla inuenitur. Magnum numerum) Cōmendatio Archiæ est à versuum multitudine & bonitate.

Literam nullam.

M. T. CIC. ORATIO

Reuocare.

Quæ tum agerentur.) Hoc dicit, ne antea facti & præmeditati versus viderentur. Reuocatum) id est postulatam ut iterum diceret. Ea in re reuocare sæpe dicitur. Plinius Iunior Marco, Memini quendam ex amicis, quum lector quartum pronunciaſſet perperam, reuocasse, & reperi coegisse. Huic auunculum meum dixisse, Intellexeras? Ne pe quum ille annuisset, Cur ergo reuocabas? T. Liui. li. 7. Liuius post aliquot annos, qui à satyris ausus est primus argumento fabulam facere, idem scilicet, id quod tum omnes erant, suorum carminum actor dicitur, quum sapius reuocatus vocem obtudisset, venia petita puerum ad canendum ante tibicinè statuisset, canticumque egisse aliquantò magis vigente motu, quia nihil vocis vsus impediēbat. Cicero lib. Tuscul. quæst. 4. Itaque non sine causa quum Orestem fabulam diceret Euripides, primos tres versus reuocasse dicitur Socrates. Commutatis verbis) id est non iisdem verbis, ut nihil antè scripſisse eum ostendat. Cæterarum rerum studia) Illud vulgò dici solet, poetam nasci, oratorem fieri. Idem significat Cicero de finibus quarto, Si ingenii magnis, inquit, præditi quidam, dicendi copiam sine ratione cōsequuntur, ars tamen est dux certior quàm natura. Aliud est enim poetarum more verba fundere, aliud, ea quæ dicas, ratione & arte distinguere. Idem in lib. Tuscul. Quæst. 1. poetam graue plerumque carmē sine cœlesti aliquo mentis instinctu fundere non putat. Plato in Ione, qui liber de furore poetico est, Omnes, inquit, poetæ insignes, non arte, sed diuino afflatu omnia ista præclara poemata canunt: aliâque multa in hanc scribit sententiam. Idem in libro de Republica secundo, poetæ deorum filios esse dicit.

BOLERVS.

QVOTIES ego) Conduplicatio. Atqui sic) A differentia artis, & hoc est antecedens.

Cōcludit commendando, & ad causam respicit. Addit cōparationem hyperbolicā à minori, & exempla subiungit.

Sit igitur Iudices centum apud vos humanissimos homines hoc poetæ nomen, quod nulla vnquam barbaria violauit. Saxa & solitudines voce respondent, bestię sæpe immanes cantu flectuntur, atque consistunt: nos instituti rebus optimis, non poetarum voce moueamur? Homerum Colophonii ciuem esse dicunt suum, Chii suum vendicant, Salaminii repetunt, Smyrnei verò suum esse confirmant, itaque etiam delubrum eius in oppido dedicauerunt: permulti alii præterea pugnant inter se atque contendunt. Ergo illi alienum, quia poeta fuit, post mortem etiam expetunt: nos hunc viuum, qui & voluntate & legibus noster est, repudiabimus? præsertim cum omne olim studium atque ingenium contulerit Archias ad pop. Romani gloriā laudēque celebrandam? nam & Cimbricas res adolescens attigit: & ipsi illi C. Mario, qui durior ad hæc studia videbatur, iucundus fuit. Neque enim quisquam est tam auersus à

Commendatio à meritis, quod Archias populi Rom. gloriam scriptis illustrauerit. Loc^o est à

Musis, qui non mandari versibus æternum suorum laborum facile præconium patiat. Themistoclem illū summum Athenis virum dixisse aiunt, cum ex eo quæreretur, quod acroama, aut cuius vocem libētissimè audiret: eius, à quo sua virtus optimè prædicaretur. Itaque ille Marius item eximiè L. Plotium dilexit, cuius ingenio putabat ea quæ gesserat, posse celebrari. Mithridati cum verò bellum magnum atque difficile, & in multa varietate terra marique versatum, totum ab hoc expressum est.

persona siue subiecto, cuius vis ex antecedentibus colligitur. Exempla amplificationis subiungit.

Redit ad meritum Archiæ.

Mithridaticū bellum ab Archia descriptū

si sanctum apud vos) id est, sententiis vestris ne violetis. Sanctum enim Martianus Iurisc. lib. Digest. primo, de rerum diuisione, id esse dicit, quod ab iniuria hominum defensum atque munitum est. Inde sanctas leges, & sanctos viros dicimus. Nulla barbaria) id est nulli barbari. Est autem intellectio. Solitudines) Non quidem omnes, sed in quibus syluæ sunt, aut, ut ita dicā, concauitates, aut asperi mōtes. Quū enim vox in aliquod solidum vehementius impulsæ est, non dissipatur, sed eadem repercutitur, nostrisque auribus redditur, ut ait Aristoteles libro Problematum II. ea vox Echo dicitur. Stoici dicunt vocem quum in læues locos incidit, in modum pilæ in parietem adactæ repercuti, ut ait Plutarchus in libro de placitis philosophorum quarto. Voce) Scilicet per Echo. Bestiæ sæpe immanes) Non bestiæ solum, sed etiam aues, inde illud est,

SYLVIVS.
Sanctum.

Echo.

Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

Homerū Colophonij) De Homeri patria quæ fuerit, incertū fuisse est apud A. Gellium cap. II. lib. 3. vbi tamen in Græcis verbis ios legitur: chios legi quod debeat, hic Ciceronis locus documento est. Plutarchus quoque in vita Sertorij Homerū in vrbe Chio natum, & Smyrnæ mortuum scribit. Author est Priscianus lib. 2. vbi Chius primum primam syllabam breuem habeat. Eusebius libro de euangelica præparatione quinto, scribit Apollinem Delphicum ab Homero de morte sua interrogatum respondisse, ut patriam quæreret. Hanc enim mater ei, non pater dedit. Delubrum eius) Homerum enim fore deum Apollo putauit, ut eodem in loco scribit Eusebius. Permulti alij) ut Rhodij, Salaminij, Argiui, Athenienses, &, ut ait Plutarchus in eius vita, Cumæi. Alienum) Omnes enim hæ vrbes Homeri patria esse non potuerunt. Legibus) Syllani & Carbonis. Qui durior ad hæc studia videbatur) Apud Sallustium in bello Iugurthino de se C. Marius, Non sunt, inquit, cōposita verba mea, parui id facio. Ipsa se virtus satis ostendit. Illis artificio opus est, ut turpia facta oratione tegant. Neque literas Græcas didici, parum placebat eas discere, quæ ad virtutem doctoribus nihil profuerunt.

Homeri delubrum.

C. Marius ineloquens.

Acroama.

Ad hæc studia) Nam Græcè tantū Archias scripsit. Quod acroama) id est quod dictum, quam vocem Cor. Nepos in vita T. Pōponij Attici vsurpat, Nemo in conuiuio eius aliud acroama audiuit, quàm anagnosten, quod nos quidem iucundissimū arbitramur, neque vnquam sine aliqua lectione apud eum cœnatum est, ut non minus animo quàm ventre cōuiue delectarentur. Cicero in actione in Verrem 6. Hic quasi festiuum acroama, ne sine corollario de conuiuio discederet, ibidem conuiuiis inspectantibus emblemata auellenda curauit. Eximiè dilexit) Hoc loco attende, diligere esse etiam vehementer amare, ne illud credas obseruandum perpetuò, quod grammatici præcipiunt,

Diligere.

diligimus leuiter, amamus vehementer, colimus cum veneratione. *Alibi quoque* huius verbi vim Cicero *expressit*, vt pro P. Sestio, Meipsum pro summa familiaritate, quæ cū fratre mihi, vel cum patre eius erat, vnicè diligebat. In primo de Officiis, *Ei* plurimùm tribuamus, à quo plurimùm diligimur. Et lib. 2. Vxorem Theben admodum diligeret. Pro L. Flacco, *Venio* nunc ad eam ciuitatem, in quam ego multa & magna officia contuli, & quam meus frater in primis colit atque diligit. Libro epistolarum familiarium 13. Me à te in primis cœptum esse obseruari, coli, diligi. Itémque, *Méque præ cæteris* & colit, & obseruat, & diligit. Verùm in his omnibus adiecta aduerbia, & cætera, significationem augent. Bellum magnum & difficile) Id quoque tractat Cicero pro lege Manilia, & pro L. Murena. In multa varietate.) Quauis sæpius vinceret Lucullus Mithridatem, nonnunquam tamen vincebatur, vt ad Cabiras equestri prælio, eiusque legatus Triarius à Mithridate victus est. Expressum) id est carmine descriptum, & velut sub oculos subiectum.

COLLAYS.

sit igitur) Consequens. Saxa & solitudines) Amplificatio à maiori. Homerum Colophonij) Argumētis exempla subiicit, quibus hoc ipsum probat, Archiam dignum esse qui in ciuitate retineatur. Homerum, inquit, multi sibi vèdicare voluerunt, ergo & nos Archiam retinere debemus. Atque hoc exēplum pulchrè amplificat ex minori, per antithesin: illi post mortē Homeri inter se cōtenderūt cuius esset, nos viuum Archiam negligemus: præsertim cū laudes Romanorum celebrarit: Nam bellum Cimbricū & Mithridaticum descripsit. Deinde aliud exemplum subiicit de Ennio: Scipio Enniū in precio habuit, igitur & Archias à nobis honorandus. & illud etiam exemplum per antitheses amplificat. Atq; illum Ennium ex oppido Rudiis natum, maiores nostri ciuitate donarunt. quāto magis decet nos idem facere Archiæ? Item, Græca scripta apud plures quàm Latina legūtur: Archias autē Græcè, Ennius Latine scripsit: ideo Archias maiore laude dignus est. Postremò argumentum ab vtilitate scriptorum adfert, Multū profunt illi qui res gestas scribunt, nam non solū memoria eorum qui res præclaras gesserunt, conseruatur, sed alij etiam his exemplis ad gloriam incitātur. Hoc amplificat Homeri exemplo, qui Achillis memoriam conseruauit. Accedunt & alia exempla de Pompeio, Sylla, Metello, D. Bruto, & ipso Cicerone. Illi omnes, inquit, delectati sunt rerum suarū scriptoribus. atque huius rationem subiicit ex loco communi. Quare sunt his delectatē quia omnes trahimur amore gloriæ. Locum communem pulchra cōfirmat ratione, Nā animi, inquit, immortales sunt, ideo gloriæ stimulis incitantur, & tot pericula subeūt.

Homerum Colophonij) De Homeri patria est apud Gellium lib. 3. cap. 11. Ciuitates quæ inter se pro eo contenderunt, sunt his versiculis comprehensæ,

Ἐπὶ τὰ πόλεις διερίζουσι πρὸς ῥίζαν ὁμήρου,

σμῦρνα, ῥόδος, κολοφών, σαλαμίν, χίος, ἄργος, ἀθήναι.

Cimbricas res) Cimbri à Mario in Italia cæsi sunt. Vide Florum lib. 3. cap. 3.

Mithridaticum bellum) Florus lib. 3. cap. 5.

Amplificatio
scriptorum Ar-
chiæ à rebus
gestis Luculli.

Qui libri non modò Lucium Lucullum fortissimum & clarissimum virum, verū etiam populi Romani nomen illustrent. Populus enim Romanus aperuit Lucullo imperante Pontum, & regiis quondā opibus, & ipsa natura regionis vallatum. Populi Romani exercitus eodem duce, nō maxima manu innumerabiles Armeniorum copias fudit. Populi Romani laus est, urbem ami-

cissimam Cyzicenorum eiusdem consilio, ex omni im-
petu regio, ac totius belli ore ac faucibus erepta esse, atq;
cōseruatam. Nostra semper feretur & prædicabitur Lu-
cio Lucullo dimicante cum interfectis ducibus depres-
sa hostium classis, & incredibilis apud Tenedum pu-
gna illa naualis. Nostra sunt trophæa, nostra monumen-
ta, nostri triumphus. Quare quorum ingeniis hæc ferun-
tur, ab his populi Romani fama celebratur. Charus fuit
Africano superiori noster Ennius. itaque etiam in sepul-
chro Scipionum putatur is esse constitutus: & marmo-
ratis laudibus certè non solùm ipsi qui laudantur, sed
etiam populi Romani nomen ornatur. In cœlum huius
proauus Cato tollitur. Magnus honos populi Romani rebus
adiungitur: omnes denique illi Maximi, Marcelli, Ful-
uij, non sine communi omnium nostrum laude deco-
rantur. Ergo illum qui hæc fecerat, Rudium hominem
maiores nostri in ciuitatem receperunt: nos hunc Hera-
clensem, multis ciuitatibus expetitur, in hac autem le-
gibus constitutum, de nostra ciuitate eiiciemus? Nam si
quis minorem gloriæ fructum putat ex Græcis versi-
bus percipi, quàm ex Latinis, vehementer errat: pro-
pterea quòd Græca leguntur in omnibus ferè gentibus:
Latina suis finibus, exiguis sanè, continentur. Quare si
res hæc quas gessimus, orbis terræ regionibus definiun-
tur, cupere debemus, quò minus manuum nostrarum
tela peruenerint, eodem gloriam famamque penetrare.
Quòd cum ipsis populis, de quorum rebus scribitur,
hæc ampla sunt: tum his certè, qui de vita gloriæ causa
dimicant, hoc maximum & periculorum incitamentum
est, & laborum. Quàm multos scriptores rerum suarum

Epiphonema.

Exemplis do-
cet ducum Ro-
manorum laudē
ad pop. Roma-
num pertinere

Occupatio, qua
negat Latinas
litteras latius,
quàm Græcas
patere.
Et hinc delabi-
tur ad locum
communem de
gloria, quo am-
plificat merita
Archiae, & exē-
plis confirmat.

magnus ille Alexander secum habuisse dicitur?

SILVIUS.

Tigranem scimus
ma in paruas
Luculli copias.

Ennius.

Rudius.

Rudiae.

Latinae linguae
penuria.

PONTVM.) Mithridatis regnum. Non maxima manu) Mithridates à Lucullo victus, ad socerum Tigranem Armeniorum regem confugit. Eum Lucullus infecutus est. Tigranes ingentibus copiis comparatis Luculli paruum exercitum contemnebat. Paucitatem illudens, dicebat, eos, si legati venirent, satis multos quidem: si verò pugnaturi, paucos admodum esse. Author Plutarchus in Luculli vita. Noster Ennius) id est poeta Latinus. In sepulchro Scipionum) Romae extra portam Capenam in Scipionum monumento tres statuæ sunt, duæ P. & L. Scipionum dicuntur esse, tertia poetæ Q. Ennij. Author est T. Livius lib. 38. Eam ob rem in Scipionum sepulchro putatur Ennius esse constitutus. Marmoratis) id est æternis, quarum scilicet memoria nunquam interitura sit. In cœlum, &c.) Q. Ennius in Annalibus de Scipionis Africani, de Catonis, de Fabij Maximi, de M. Marcelli, de M. Fulvij Nobilioris rebus gestis scripsit. Huius proavus) Catonem ex Iudicibus in hac causa esse significat. Tollitur) ab Ennio. Rudium hominem) id est Ennium. Rudiae enim vetustum oppidum in Calabria fuit, ubi natus fuit Ennius. Silius lib. 12. de Ennio scribens,

Rudiae genuere vetustæ:

Nunc Rudiae solo memorabile nomen alumno.

Idem paulò post,

Sacer hic, ac magna virorum

Aonidum cura est, & dignus Apolline vates.

Hic canet illustri primus bella Itala versu,

Attollècque duces cœlo.

**Galli Græcè lo
cuti.**

Ergo illum qui hæc fecerat) Argumentum à contrario est. Nam si quis) Nam, ibi inceptiua particula est, pro præterea posita. In omnibus gentibus) In Gallia quoque Græca tum legi solita authores sunt Diodorus Siculus, & C. Cæsar in cōmentariis. Tum enim Latina lingua Germanis, Britannis, Gallis, ignota erat. Itaque Romæ, in Græcia & in Asia legati Latine orabant, iisque responsa Latine dabatur, quò scilicet Latine vocis honos venerabilior per omnes gentes diffunderetur, ut ait Valerius Maximus lib. 2. de institutis antiquis. Tum his) Romanis præcipue.

BOLERVS.

CYZICENORVM.) Cyzicus ciuitas Asiae nobilis, de qua Florus lib. 3. cap. 5. Tenedum) Tenedos insula in mari Aegæo. Nostra sunt trophæa) Repetitio. Rudium) Rudiae oppidum Calabriae, patria Ennij.

Iterum respicit
ad causam, & ar
gumentum ex
comparatis du-
cit.

Atque is tamen cùm in Sigeo ad Achillis tumulum astitisset, O fortunate, inquit, adolescens, qui tuæ virtutis Homerum præconem inueneris. Et verè. nam nisi Ilias illa extitisset, idem tumulus, qui corpus eius contexerat, nomen etiam obruisset. Quid noster hic Magnus, qui cum virtute fortunam adæquauit: nonne Theophanem Mitylenæum scriptorem rerum suarum in concione militum ciuitate donauit? & nostri illi fortes viri, sed rustici ac milites, dulcedine quadam gloriæ commoti, quasi participes eiusdem laudis magno illud clamore approbauerunt? itaque credo, si ciuis Romanus Archias legi-

bus non esset, ut ab aliquo imperatore ciuitate donaretur, perficere non potuit? Sylla cum Hispanos & Gallos donaret, credo hunc petentem repudiasset? quem nos in concione vidimus, cum ei libellum malus poeta de populo subiecisset, quod epigramma in eum fecisset tantummodo alternis versibus longiusculis, statim ex his rebus quas tunc vendebat, iubere ei præmium tribui, sub ea conditione, ne quid postea scriberet. Qui sedulitate mali poetæ duxerit aliquo tamen præmio dignam, huius ingenium & virtutem inscribendo & copiam non expetisset? Quid? à Q. Metello Pio familiarissimo suo, qui ciuitate multos donauit, neq; per se, neq; per Lucullos impetrauisset? qui præsertim usque eò de suis rebus scribi cuperet, ut etiam Cordubæ natis poetis pingue quiddam sonantibus atque peregrinum, tamen aures suas dederet? Neque enim est hoc dissimulandum, quod obscurari non potest, sed præ nobis ferendum.

Epiphonema.

Cordubenses,
mali poetæ.

Redit ad gloriæ
cupiditatem.

A T Q V E is) Videlicet Alexander Magnus. In Sigeo) Sigeum Troiæ promontorium est, sic dictum, quia Hercules hospitio prohibitus simulauit discessum, & hinc contra Troiam venit cum silentio, quod sige dicitur. Author est Seruius libro commentariorum in Aeneida secundo. O fortunate) Alexander Ilium profectus, sacrificio perfecto Mineræ semideisque parentauit. Deinde ad Achillis statuam unam cum sociis vnguento delibutus, nudusque de more circuncurrens, eam coronis ornauit, felicem illum appellans, & viuo quidem tam fidum amicum, mortuo autem tam magnum cõtigat habuisse præconem. Author est Plutarchus in vita Alexandri. Qui tuæ virtutis Homerum præconem) Cherilus poeta ex Alexandri sectatoribus fuit, eiusque res gestas descripsit. Cui Alexander dixisse fertur, Malle se Therfitæ Homeri esse, quam huius Achillé. Author est Aeron in commentariis in artem poeticam Horatii. Noster hic magnus) id est Cn. Pompeius magnus. Theophanem.) Theophanes historicus Cn. Pompeio familiaris admodum fuit, cuius res gestas scripsit, seque Græcorum omnium clarissimum exhibuit. Author est Strabo lib. 13. Sed rustici) Vegetius libro 1. negat unquam potuisse dubitari aptiorē armis esse rusticam plebem, quam urbanam. Ea enim sub dio & in labore nutritur, solis patiens, vimbrem neglinens, balnearum nescia, deliciarum ignara, simplicis animi, paruo contenta cibo, duratis ad omnem tolerantiam membris: cui gestare ferrum, fossam fodere, onus ferre, consuetudo de rure est. Authore Catone in libro de re rustica, ex agricolis & viri fortissimi, & milites strenuissimi gignuntur.

SYLVIVS.
Sigeum.

Achillé felicem
Alexander appellauit.

Cherilus.

Theophanes
hist.
Rustici milites
urbanis meliores.

Participes eiusdem laudis) Cn. Pompeij, quæ à Theophane perscripta esset. Nam militum auxilio res illas gessit Pompeius. Magno illud clamore approbauerunt) Accla-

M. T. CIC. ORATIO

natione, admurmuratione, strepitu populi vel militū res publicē approbari, pro M. Marcello scripsimus. Ad illum morem Romanū allusit Virgilius libro **A**Eneid. primo, Cū-
 ēti simul ore fremebant Dardanidæ, id est, Ilionei dicta approbabant. Itaque credo)
 Credo in ironia & interrogatione dici admonuimus. Ab aliquo imperatore) Impe-
 ratori, id est ei qui præesset exercitui, licebat donare ciuitate milites eos qui in bello for-
 tes fuerant, vt est in oratione pro L. Cornelio Balbo. Hispanos & Gallos) quorū cō-
 militio vsus fuerat. Estque argumentum à minore ad maius. De populo) id est vulga-
 ris, plebeius. In eum) id est in eius laudem. Fecisset) Propriè dixit, vt Polio & ipse
 facit noua carmina. Poetæ enim facere propriè dicuntur. Alternis versibus longius-
 culis) Quales sunt versus elegiaci, quales etiam multi sunt in odis Horatianis. Ex his
 rebus quas tum vendebat) id est ex bonis ciuium Romanorum. L. enim Sylla, vt ait Ci-
 cero in libro de Officiis 2. ausus est dicere, hasta posita quum bona in foro venderet &
 bonorum virorum, & locupletū, & certè ciuium, prædam se suam vendere. Sub ea cō-
 ditione & ea lege etiam dicitur. Sedulitatem) id est diligentiam in faciendis alternis
 versibus longiusculis. Est argumentum à minore ad maius. Qui præsertim.) Q. Me-
 tellus scilicet. Pingue) id est indoctum, quod pingui, vt aiunt, Minerva factum fuerat.
 Pingue quiddam sonantibus atque peregrinū) Lis enim non erat naturalis illa Ro-
 manæ linguæ puritas: quemadmodum in T. Liuiο miræ facundiæ viro putat inesse Pol-
 lio Asinius quandam patauinitatem, vt ait Quintil. lib. 8. Erat enim Liuius Patauinus.
 Quintiliani declamationes hispanitatem quandam sapere Philelphus scripsit. Dede-
 ret.) Id est accommodaret. Dissimulandum) id est tacendum.

BOLE RV S.

CORDVBAE) Corduba ciuitas Hispaniæ, patria Lucani & Senecæ. Illic natos dicit
 pingue quiddam sonare, sed ex horum numero Lucanus meritò eximitur. Neq; enim
 ex) Comprobatio à loco communi.

Ab exemplo.

Trahimur omnes laudis studio : & optimus quisque
 maximè gloria ducitur. Ipsi illi philosophi etiam in illis
 libellis quos de cōtēnenda gloria scribūt, nomen suum
 inscribunt: & in eo ipso in quo prædicationem nobili-
 tatemq; despiciunt, prædicari se ac nominari volūt. De-
 cius quidem Brutus summus ille vir ac imperator, Accii
 amicissimi sui carminibus templorum ac monumentorū
 aditus exornauit suorū. Iam verò ille qui cū A Eto-
 lis Ennio comite bellauit Fuluius, non dubitauit Martis
 manubias Musis cōsecrare. Quare in qua vrbe impera-
 tores propè armati poetarum nomen & Musarum delu-
 bra coluerunt, in ea non debent togati iudices à Musarū
 honore, & à poetarum salute abhorre: atq; vt id libe-
 tius faciatis, iam me vobis iudices indicabo, & de meo
 quodam amore gloriæ, nimis acri fortasse, verunta-
 men honesto, vobis confitebor. Nam quas res nos in

Manubiæ, pecu-
 nia prædatitia,
 hoc est, ex præ-
 da redacta.

Exemplum de
 seipso.

consulatu nostro vobiscum simul pro salute huius urbis atque imperij, & pro vita ciuium, proq; vniuersa Republica gessimus, attigit hic versibus atq; inchoauit. Quibus auditis, quod mihi magna res & iucunda visa est, hunc ad perficiendum hortatus sum. Nullam enim virtus aliam mercedem laborum periculorumq; desiderat, præter hanc laudis & gloriæ: qua quidem detracta, Iudices, quid est quod in hoc tam exiguo vitæ curriculo. & tam breui, tantis nos in laboribus exerceamus?

Relabitur ad locum communem de gloria, & studium eius à natura cõfirmat.

TRAHIMUR) Natura scilicet, vt in lib. de Officiis primo, Omnes enim trahimur & ducimur ad cognitionis scientiæque cupiditatē. Natura nos trahi & rapi alio loco scripsimus. Illi ipsi philosophi.) Idem Cicero dicit in libro Tusculanarum questionū primo. Quid, inquit, nostri philosophi? Nōne iis ipsis libris quos scribunt de contemnenda gloria, sua nomina inscribunt? Nobilitatem) id est sui cognitionem, & nominationem. Decimus quidem Brutus) Quauis Decimus prænomen sit, eaq; prænomina sæpe fiant à nominibus simplicem numerum significantibus, tamen aliorum codicum lectio mihi videtur emendatior, in quibus scriptum est, Decius quidem Brutus. Decius enim Iunius Brutus consul fuit tempore belli Numantini, iisque Lusitaniam urbibus expugnandis vsque ad Oceanum perdomuit, vt est apud T. Liuium lib. 18. Pacuuium fuisse non multo post secundum bellum Punicum, eoq; sene Accium iuuenem fuisse. A. Gellius cap. 21. lib. 17. scribit. Authore Cicerone de claris Oratoribus. Pacuuius Accio quinquaginta annis grandior fuit. Accij igitur familiaris Brutus, aut fuit is quem nominaui, aut non multo postea fuit: sed certè Decius, non Decimus appellatus est, de quo idem Cicero eodem in libro, Vester, inquit, Decius Brutus Marci filius, vt ex familiari eius L. Accio poeta sum audire solitus, & dicere non incultè solebat, & erat cū literis Latinis, tum etiam Græcis, vt temporibus illis, satis eruditus: quæ tribuerat idē Accius etiam Q. Maximo L. Pauli nepoti. Ille qui cum Aetolis) M. Fuluius Nobilior verum fuisse vitio, quod in prouinciam duxisset Ennium, scribit Cicero in 1. lib. Tuscul. quæst. Is enim de Latinis poetis scribens, Honorem, inquit, huic generi non fuisse declarato oratio Catonis, in qua obiecit vt probrū M. Nobiliori, quod in prouinciam poetas duxisset: Duxerat autem consul ille in Aetoliam, vt scimus, Ennium. Bellauit) id verbum vsitatus est. Virgilius tamen in lib. 12. vt ait Priscia, lib. 8. dixit, Pictis bellantur Amazones armis, pro bellant. Id Syllius Italicus lib. 2. imitatus est. Et nudis bellantur equis, Fuluius) Fuluius Nobilior cū Cn. Manlio Volfone Cos. fuit paulo post secundum bellū Punicum, vt est apud T. Liuiū lib. 39. quē de Aetolis triūphasse dicit. Martis manubias) vel Marti consecratas, vel Martis, id est belli, vt sit hypallage. Manubias quæ sint, alio loco scripsimus. Salute) id est absolutione. De meo amore confitebor) Id genus dicendi vsitatum doctis est, non quod vulgare est, amorem meū confitebor, de quo alibi plura. In cōsulatu nostro) Quum Catilinæ coniurationem inuestigauim⁹ & oppressimus. Vobiscum simul) Hoc dicit, vt Iudices huius gloriæ faciat participes, quod eos Licinio magis beneuolos reddat. Attigit) Vt antè dixit, Cimbricas res adolescens attigit. Quibus auditis) id est, quos versus mihi quū recitasset. Nullam enim virtus) vt finem bonorum in æterna beatitudine collocamus, ita Romani veteres nihil magis expetendum esse quàm gloriam putabāt. ad eā omnes labores, omnia pericula, etiam vitæ amissionem referebant, cuius beneficio nomen suum fieri immortale

SYLVIVS.
Trahimur natura.

D. Brutus.

Accio senior
Pacuuius.

Poetæ odiosi.
Bellare & bellari.
M. Fuluius Nobilior.

Confiteor de amore.

Gloria.

M. T. C. ORATIO

arbitrantur, eaque gloria animum vinculis corporis solutum delectari. Exerceamus) id est fatigemus.

BOLERVS.

MANUBIAS) Manubiæ pecunia est quæ ex præda obuenit: qualis est ea quæ per deductionem ab hoste acquiritur.

A sententia eorum, qui se periculis exponunt.

A minori.

Epiphonema quo redit ad seipsum.

Peroratio cum enumeratione capitum confirmationis, & obsecratione.

Certè si nihil animus præsentiret in posterum, & si quibus regionibus vitæ spatium circumscriptum est, eisdem omnes cogitationes terminaret suas, nec tantis se laboribus frangeret, neque tot curis, vigiliisq; angeretur, nec toties de vita ipsa dimicaret. Nunc insidet quædam in optimo quoq; virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis cõcitat, atque admonet, non cum vitæ tempore esse dimittendam commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adæquandam. An verò tam parui animi videamur esse omnes qui in Repub. atq; in his vitæ periculis laboribusque versamur, ut cum vsque ad extremum spatiū, nullum tranquillum atque ociosum spiritum duxerimus, nobiscum simul moritura omnia arbitremur? An cum statuas & imagines, non animorum simulachra, sed corporum, studiose multi summi homines reliquerūt: cõsiliorum relinquere, ac virtutū nostrarum effigiē, nōne multo malle debemus, summis ingeniis expressam & politam? Ego verò omnia quæ gerebam, iam tum in gerendo spargere me ac disseminare arbitrabar in orbis terræ memoriā sempiternam. Hæc verò siue à meo sensu post mortem abfutura sunt, siue, ut sapientissimi homines putauerunt, ad aliquam animi mei partem pertinebunt, nunc quidem certè cogitatione quadam spèque delector. Quare conseruate iudices hominem pudore eo, quem amicorum studiis videtis comprobari, tum dignitate, tum etiam venustate: ingenio autem tanto, quanto id conuenit existimari, quod summorum hominum ingeniis expetitū esse videatis.

si nihil animus praesentiret in posterum) id est, nisi praeuideret animus, se solum SYLVIVS.
corpore, manere, & immortalem esse, aut praesagiret, ut pro C. Rabirio, Itaque quum mul-
tis aliis de causis virorum bonorum mentes diuinæ mihi atque æternæ videntur esse,
tum maximè quod optimi & sapientissimi cuiusque animus ita praesentit in posterum,
ut nihil nisi sempiternum spectare videatur. In posterum) Id dicitur vsitatus à do- In posterum.
ctis. In futurum indocti dicunt sapius. Regionibus) Id est terminis. Cogitationes
terminaret suas) id est, si animus interiret vnà cum corpore. Nec toties de vita ipsa di-
micaret) Animus ipse non dimicat de vita, sed homo. Animum autem Cicero saepe ap-
pellat hominem, sed qui sit in corpore. Qua de re fusius scripsimus in commentariis in Animus.
Ciceronem de Senectute. Nunc insidet quædam) Disputat de animæ immortalitate:
quod multis in locis facit, ut de Amicitia, de Senectute, de Republica, in lib. Tusculana-
rum quæst. 1. Tum enim multis Romanorum hæres incerta erat. Dimittendam) Ab
animo nostro scilicet Nam si animus cum corpore interiret, commemorationem nomi-
nis dimitteret, id est relinqueret. Summis ingeniis) Poetarum scilicet. Quæ gerebā)
cū in aliis magistratibus, tum maximè in consulatu. A meo sensu) id est siue animo
meo mortuo non sentiam. Ut sapientissimi) ut Pythagoras, reliquique magnæ Græ-
ciæ sapientes, & etiam Socrates, qui non tum hoc, tum illud, ut plerique, sed idem dice-
bat semper, animos hominum esse diuinos, iisque, quum è corpore excessissent, reditū in
cælum patere, optimoque & iustissimo cuique expeditissimum, ut ait Cicero de Amici-
tia. Ad aliquam animi mei partem) Plato, ut ait Cicero in lib. Tuscul. quæst. 1 tripli-
cem finxit animam, cuius principatum, id est rationē, in capite sicut in arce posuit: & du-
as partes separare voluit, iram & cupiditatē, quas locis suis disclusit. iram in pectore, cu-
piditatem subter præcordia locauit Plato in lib. de Republica 9. tres animæ partes ap-
pellat, vnā qua homo discit, alteram qua irascitur, tertiā in qua vehemens cupiditas epu-
larū, poculorum, venereorum, & pecuniæ est. Duas autem posteriores animæ partes inte-
rire cum corpore certum est: remanet autem illa qua homo discit, in qua ratio inest.

Cogitatione quadam) Quia cogito & spero animum esse immortalem, ad eumque
gloriam mearū rerum gestarū pertinere. Quare conseruate Iudices) Conclusio est per
enumerationē, cui aliquid miserationis admixtū est. Amicorū) Lucullorum, Metelli,
& meo. Tum etiam venustate) Si locus hic emendatus est, venustatem artis poeticæ
intelligas, ut antè de Roscio dicebat: qui quum esset senex mortuus, tamen propter excel-
lentem artem ac venustatem videbatur omnino mori non debuisse. Nec ad corpus venu-
statem hoc loco referre licet. Venustas enim muliebris pulchritudo est, ut ait Cic. in lib.
de Offic. 1. Senem autē Archiam defendit, quocirca nulla eius corporis venustas esse po-
terat. Ingenio autem tanto) Repete, videtis eum comprobari, ut hominem tanto in-
genio, id est tanta ad poeticam vi ingenita & quasi naturali. Quanto conuenit existima-
ri) Legam libentius hoc loco quantum: ut sit, quantum oportet id ingenium existimari,
&c. Nam si mensuræ aut precij rationē hic haberet, dixisset quanti, non quanto, & ad
hominem non respexisse patet per relatiuum quod. Summ orū hominum) Marij, Lu-
culli, Metelli, Ciceronis. Maximum autem existimandum est ingenium id, quod his vi-
ris expetitur sit.

Certe si nihil) Ratio loci communis: quia animi sunt immortales, ideo accendun-
tur gloriæ cupiditate. An verò tam parui) Hæc est quædam repetitio sententiæ supe-
rioris: Nisi anima esset immortalis, non subiret tot labores gloriæ causa. Quare conser-
uate) Epilogus orationis est, qui constat breui argumentorum repetitione & affectu.

Causa verò eiusmodi, quæ beneficio legis, autoritate
municipij, testimonio Luculli, tabulis Metelli compro-
betur. Quæ cū ita sint, petimus à vobis Iudices, si qua
non modo humana, verum etiam diuina in tantis nego

Obsecratio.

M. T. C. O R A. P R O A R C. P O E.

ciis commédatio debet esse vt eum, qui vos, qui vestros imperatores, qui populi Romani res gestas semper ornavit: qui etiam his recentibus nostris vestrisque domesticis periculis æternum se testimonium laudum daturum esse profitetur isque est eo numero, qui semper apud omnes sancti sunt habiti, atque dicti: sic in vestram accipiat fidem, vt humanitate vestra leuatus potius, quam acerbitate violatus esse videatur. Quæ de causa pro mea consuetudine breuiter simpliciterque dixi, Iudices, ea confido probata esse omnibus: quæ non fori neque iudiciali consuetudine, & de hominis ingenio, & communiter de ipsius studio locutus sum, ea Iudices à vobis spero esse in bonam partem accepta: ab eo qui iudicium exercet, certè scio.

Excusat quòd
multa extra cau-
sam dixerit.

SYLVIVS.

CAVSSA verò eiusmodi) Sup. est Quæ beneficio legis) Syllani & Carbonis Municipij) Heraclæ, vnde Legati huius iudicij causa cum mandatis, & cum publico testimonio venerunt, qui Archiam adscriptum, ciuē Heracliensem dicunt. Luculli) Qui se non opinari, sed scire: non audiuisse, sed vidisse: non interfuisse, sed egisse dicit. Tabulis Metelli) In quibus nullam lituram in nomen A. Licinij videtis. De causa) Archiam, defendendo eam, & quæ ab accusatore obiecta sunt refutando, vt soleo aliis in causis facere. Quæ fermè à me) Melius in aliis codicibus scriptum est, quæ nō fori, vt ea sententia sit, quæ locutus sum, non fori iudicialique consuetudine, &c. Postulauerat enim à iudicibus, vt se paterentur vti prope nouo quodam & inusitato genere dicendi. Communiter) Locum enim communem tractauit de studio poetico. Ab eo qui iudicium exercet) id est à Prætorē, qui huic iudicio præest. Certè scio) In bonam partem accepta.

INDEX.

A

A Bdere literis	13,14
Accendere lumen	15
Accius poeta	20
Achillem quare felicē iudicauerit Alexander magnus	20
Acclamatio publica	22
Acroama	18
Ad ærarium delati	13
Adscribere ciuitati, in ciuitatem, & in ciuitate	11
Africani minoris eloquentia	17
Agricolæ, fortes	21
Alexandri magni de Achille dictum	20
Anima triplex	22
Animus humanus æternus	22
Animus	22
Antiochia	10
Appeto	13
Archæ promptitudo in versibus ex tempore faciendis	17
Artium cognitio	8
Auerſus à Muſis	18

B

Bellare, bellari	21
Brutus, vide Decius Brutus	

C

C. Marius ineloquens	18
C. Lili j eloquentia	16
Carminum poeticorum precium	22
Catonis minoris eloquentia	16
Catulus prænomine Quintus	10
Celebris vrbs	10
Cenſeri	15
Census	12
Cherilus poeta	21
Ciceronis ingenium	8
Ciceronis prima institutio	9
Cn. Octavius	11
Cogitatē aduerbium.	18
Conciliare amorem, odium, inuidiam, & conciliare ab illo, & apud illum	17
Confiteor de amore	21
Confederatus non dicitur	11
Conformata vox	8
Commoueri	16
Corduba ciuitas	20
Cordubenses poetæ	20
Cyzicus ciuitas	20

D

Dare veniam & potestatem	9
Decius Brutus	20
Deformati fructus	9
Diligere	18
Disciplinarum colligatio	9
Domicilium	12
Drusi	10
Doctrina an natura plus possit	16

E

Echo	18
Eloquentiæ iactatio	8
Ennius Africano charus.	19
Ennij sepultura	2
Exceſſit ex pueris	10
Exercere iudicium	9
Expeto	15
Expressere	15

F

Facere poetæ propriè dicuntur	14
Publius Nobilior, prænomine Marcus	21
Furor poeticus	20
Furius Philus prænomine Lucius	16

G

Galli Græcè locuti	19
Gerere se pro ciue	13
Gloria virtutis merces	21
Gloriæ cupiditas 23. apud Romanos maxima	23
Græcè olim locuti Galli	20

H

Heraclea	11
Homeri delubrum 18, patria ibidē. & 21	
Homeri patria incerta	18
Humanitas	9

I

Imaginum ponendarum ratio	16
Informare.	10
In posterum	22
Intempestiua conuiuia	19
Irrepere in tabulas	12
Iucundus	10

L

Lili j eloquentia	16
Latinæ linguæ ignoratio, precium	22
Latinæ linguæ penuria	19
Laus, virtutis merces	21
Lectissimus vir	9
Lex Papia	12
Litera in singulari	17

INDEX.

Lumen accendere	15	Requiem & quietem	15
M.		Reuinci	12
Maledictum	14	Reuocare	17
Marius ineloquens	18	Rhegyum	10
Martis manubiæ Musis consecrate	21	Roscii histrio, eius mors, eius deformi-	
Memoria vltima —	8	tas	18
Metellus Numidicus	10	Rudiæ, Ennij patria	19
Milites vtri meliores, vrbane an rusti-		Rustici milites vrbani meliores	20
ci.	21	S	
Moueri	17	Sanctum quid sit	18
Musarum delubra	21	Sigeum	20
Musis consecratæ Martis manubiæ	21	Statutæ cur positæ	16
N		Studium poeticum	13, 16
Neapolis	10	Studiorum fructus	16
Naturæ an doctrina plus possit	16	Studiorum secessus	14
Nascitur poeta	18	Sub conditione	21
Nobilior Fuluius prænomine Marcus	22	T	
O		Tabularium	11
Octavius prænomine Cneus	10	in Tabulas irreperere.	12
P		Tarentum	10
Pacuius Accio senior	21	Testamentorum libertas	14
Papia lex	12	Theophanes historicus	20
Parthenope	10	Tigranis scoma in paruas Luculli co-	
Philosophi gloriæ cupidi	21	pias	19
Pingue sonare	20	Toga virilis	10
Plotius poeta Mario gratus	18	Trahimur omnes laudis studio	21
Poetam nasci	17	V	
Poetæ odiosi	21	Venia pro facultate	9
Poetarum furor	17	Venustas	22
Poetas sanctos esse	18	Versus ex tempore fundebat Archias	18
Poeticæ rei studium & vtilitas	14	Virtus	16
Prætexta	10	Virtutis merces laus	21
Procinctum	14	Vox conformata	8
Profiteri apud prætorem	11	Vrbs celebris	10
Q		Vsui	8
Q. Catulus	10	Vtilitas poeticæ	13, 16
R			
Ratio census	12		

PARISIIS,
EXCVDEBAT THOMAS
RICHARDVS.

I 5 5 0.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Epitafa que ingratos amicos
quod timent ^{videtur} famula ^{plena} plena
chavi, pro ^{plena} plena ^{mensa} mensa

[illegible]